

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1888.

Andra Kammaren.

N:o 12.

Onsdagen den 29 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande februari.

§ 2.

Enligt derom förut fattadt beslut företogs nu val af dels tjugufyra valmän för att utse Riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte deras suppleanter, dels sex suppleanter för desse valmän; och blefvo dervid af Andra Kammaren utsedde

till *valmän*:

Herr <i>J. Jonson</i> i Fröstorp	med 203 röster
» <i>S. F. Norén</i>	» 203 »
» <i>C. Anderson</i> i Hamra	» 108 »
» <i>H. Andersson</i> i Bringåsen	» 108 »
» <i>A. P. Danielson</i>	» 108 »
» <i>J. Eliasson</i>	» 108 »
» <i>Back Per Ersson</i>	» 108 »
» <i>E. Ersson</i> i Arnebo	» 108 »
» <i>F. G. Janson</i> i Carlshed	» 108 »
» <i>A. G. Jönsson</i> i Mårarp	» 108 »
» <i>L. Jönsson</i> i Sandby	» 108 »
» <i>N. Jönsson</i> i Gammalstorp	» 108 »
» <i>C. G. Lindmark</i>	» 108 »
» <i>F. M. Lund</i>	» 108 »
» <i>L. F. Odell</i>	» 108 »
» <i>L. Person</i> i Heljebol	» 108 »
» <i>C. J. Petersson</i> i Eksebo	» 108 »
» <i>J. Rundbäck</i>	» 108 »
» <i>G. F. Sandwall</i>	» 108 »
» <i>A. Swartling</i>	» 108 »
» <i>G. W. Svensson</i> i Rydaholm	» 108 »
» <i>P. Svensson</i> i Brämhult	» 108 »
» <i>E. G. H. Åkerlund</i>	» 108 »
» <i>N. Åkesson</i>	» 108 »

Efter tillkännagifvande af valresultatet begärdes ordet af:

Herr Waldenström i Gefle, som yttrade: Med anledning af det nu skedda valet känner jag mig uppfordrad att göra en anmärkning till protokollet. Som herrarne torde hafva sig bekant, är herr A. P. Danielson styrelseledamot i riksbankens afdelningskontor i Kalmar och i sådan egenskap underordnad fullmäktige i riksbanken. Detsamma gäller i viss mån herr H. Andersson i Bringåsen, som är suppleant i styrelsen för afdelningskontoret i Östersund. Ehuru något formellt hinder icke möter, har, så vidt jag vet, hittills alldrig händt, att styrelseledamöter i riksbankens afdelningskontor blifvit af Riksdagen utsedde till valmän för att välja sina egna förmän. Det hör således — äfven detta — till »det nya systemet».

Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra. Men jag har, såsom sagdt, ansett mig icke sakna skäl att rörande nu omnämnda förhållande göra en särskild anmärkning till protokollet. Den kan vara egnad, äfven den, att i någon mån illustrera den afveckling af den politiska spänningen, som hans excellens herr statsministern vid riksdagens början, eller rättare sagdt: vid sin egen början här i kammaren, ordade om, och hvartill hans meningsfränder, som nu segrat i voteringen, då ropade bravo.

Herr E. G. Boström: Med anledning af herr Waldenströms anmärkning ber jag få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att de af kammaren nu utsedda elektorerna endast hafva att, hvad riksbanken angår, välja bankofullmäktige, men ingalunda styrelseledamöterna i de olika afdelningskontoren, hvilka det tillkommer de blifvande bankofullmäktige att utse.

Härefter utsågos

till *suppleanter*:

Herr <i>F. O. Larsson</i> i Mörtlösa	med 199 röster
» <i>N. S. Håkansson</i>	» 109 »
» <i>H. M. Kälman</i>	» 109 »
» <i>A. Johansson</i> i Löfåsen	» 109 »
» <i>P. Z. Larsson</i> i Upsala	» 109 »
» <i>J. Ericson</i> i Borekulla	» 109 »

Mellan de suppleanter, som erhållit lika antal röster, blef ordningen, sådan den här ofvan finnes angifven, bestämd genom lottning.

§ 3.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts i senaste sammanträdet bordlagda proposition till Riksdagen angående stambanans genom öfre Norrland sträckning mellan Skorped och Vännäs, hänvisades densamma till behandling af statsutskottet.

§ 4.

Föredrogos men blefvo å nyo bordlagda lagutskottets utlåtanden n:is 22, 23, 24 och 25.

§ 5.

Till kammarens afgörande förelåg till en början statsutskottets utlåtande n:o 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkten 1.

Innan utskottet yttrade sig om de särskildt under andra hufvudtiteln gjorda förslag och förekommande anslagsbehof, hade utskottet ansett sig böra afgifva utlåtande öfver de här nedan i denna punkt omnämnda motioner, hvilka, om ock ej omedelbart sammanhängande med statsregleringen för nästkommande år, afsåge statsutgifterna under såväl andra hufvudtiteln som samtliga de följande hufvudtitlarne.

*Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.*

Uti två inom Andra Kammaren väckta motioner hade föreslagits dels af herrar *N. Nilsson* i Skärhus och *Ollas A. Ericsson* i Ofvanyra (n:o 75), att Riksdagen måtte besluta:

att de tjenstemän, hvilka från den dag, Riksdagen komme att fatta beslut i frågan, utnämndes första gången till aflönade befattningar inom staten eller inom annan corps eller embetsverk än de nu vore anställda, skulle åtnjuta i lön ett med tjugu procent minskadt belopp utaf de aflöningsförmåner, som nu för samma tjenstbefattning vore fastställda att utgå, samt att denna minskning skulle afse såväl lön som tjenstgöringspenningar;

att undantag härifrån skulle ega rum för de befattningar inom staten, der aflöningsförmånera nu icke öfverstege 1,500 kronor;

att de tjenstemän, hvilka nu innehade aflönad befattning inom staten och från den dag Riksdagen derom fattat beslut vunne befordran endast en gång till högre aflönad befattning inom samma corps eller embetsverk de nu tillhörde, endast skulle ega uppbära femtio procent af den förhöjning i lönen utöfver deras nuvarande aflöningsförmåner, hvar till den nya befattningen enligt nu fastställda stat berättigade, samt att dessa femtio procent skulle utgå i form af lön och tjenstgöringspenningar med lika procenttal; samt

att de besparingar, som härigenom uppstode, skulle blifva statsverket under hvarje särskild hufvudtitel tillgodoförda för hvarje särskild statsregleringsperiod under lämplig rubrik för att ingå såsom statsverkets besparingar vid statsregleringarne under öfvergångstiden;

dels af herr *L. Börjesson* m. fl. (n:o 122):

att Riksdagen måtte för sin del besluta att vid alla utnämningar eller befordringar af embets- och tjenstemän lönerna måtte nedsättas med 20 procent, dock så, att lön, som ej uppginge till 2,000 kronor, borde vara befriad från någon procentnedsättning, och att Riksdagen i

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.
(Forts.)

skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes bifalla Riksdagens beslut samt ombesörja, att ny löner reglering måtte blifva så skyndsamt som möjligt vidtagen i enlighet med ofvan ankydda förslag.

Under *mom. a* hemstälde utskottet, att ofvan omförmälda motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmäls dels af herrar *C. Ifvarsson, N. Petersson* i Runtorp, *J. Jonson* i Fröstorp, vice talmannen *S. Nilsson, A. Persson* i Mörarp, *A. P. Danielson, J. Anderson* i Tenhult, *L. Jönsson, H. Andersson* i Bringåsen, *L. F. Odell* och *A. Peterson* i Hasselstad, hvilka hemstält,

att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta, om möjligt redan till nästa lagtima Riksdag, verkställa utredning, huruvida och i hvad mån statens embets- om tjenstemäns nuvarande löner skulle med hänsyn till nu gällande prisförhållanden kunna nedsättas;

dels ock af herr *Liss Olof Larsson*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Börjesson: Som jag är motionär i denna fråga, torde det tillåtas mig att yttra några ord.

Som herrarne se, har utskottet afstyrkt så väl min motion som de öfriga motionärernas förslag. Jag hade icke trott, att utskottet skulle göra det, då jag för min del var så hofsam och billig i mina fordringar samt framlade, såsom mig synes, giltiga skäl för bifall. Jag ämnar emellertid icke till besvarande upptaga utskottets motivering i dess helhet. Blott en sak vill jag påpeka. Utskottet säger nemligen, att egentliga anledningen till dessa framställningar »utgöres af det prisfall, som å en del varor inträffat, och längre ner, att dessa varor »torde hufvudsakligen bestå i spanmål och andra sådana råämnen, hvilkas pris endast medelbart och i jmförelsevis ringare mån inverka på tjenstemännens utgifter för sina lefnadskostnader». Jag ber att häremot få anmärka, att det icke är prisfallet på spanmålen, som föranledt min motion, utan det billigare pris på hyror, som nu är gällande, och de låga arrenden, som utgå för de af staten öfvertagna tjenstemannaboställena. Som vi veta, har Riksdagen måst efterskänka arrendatorerna 20 procent på arrendebeloppen och medgifva dem rättighet att uppsäga sina arrenden, en rättighet, hvaraf flere hundra arrendatorer äfven begagnat sig. Hvad tror man då, att staten skall hafva för nytta af sina arrendelägenheter under dessa tider? Jag tror att Riksdagen begick ett fel, då den beslöt att staten skulle öfvertaga tjenstemännens boställen. För min del anser jag fördenskull, att äfven tjenstemännen böra vidkännas de nu rådande dåliga konjunkturerna.

Som vi af betänkandet se, hafva samtliga ledamöterna i statsutskottet från denna kammare reserverat sig mot utskottets beslut, och i sin reservation hafva de framhållit samma skäl, som jag i motionen åberopat, samt ännu flera. Jag skall derfor anhålla om afslag på ut-

skottets hemställan och bifall till den af Andra Kammarens ledamöter vid betänkandet fogade reservation.

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.

(Forts.)

Herr Nilsson i Skärhus: Om än vår motion blifvit af utskottet afstyrkt, så har det dock varit för mig en tillfredsställelse att se, det alla de ledamöter inom utskottet, som tillhöra denna kammare och deltagit i detta ärendes behandling, reserverat sig mot det beslut, hvartill utskottet kommit.

Jag har så mycket större skäl dertill, som de i denna reservation anförda skäl äro i hög grad beaktansvärda.

En hvar af denna kammares ledamöter torde känna till, att bland »folket i de djupa lederna» inom vårt land förspörjes en allmän klagan deröfver, att ett stort antal embets- och tjenstemän uppbära öfverflödiga löneinkomster. Jag tror, att flertalet inom denna kammare skall erkänna, att denna klagan är berättigad.

Att rättvisan fordrar att *något* afdrag å ofvannämnda inkomsttagares inkomstbelopp bör ske, det torde vara obestriddligt; men *huru stort* detta afdrag rättvisligen bör vara, derom kunna ju meningarna vara delade. Vid förra riksdagen var jag med om att uti en motion föreslå, att alla de, som i lön och pension uppbure öfver 2,500 kronor, skulle påföras en särskild tilläggsbevillning af 20 procent å den del af lönen eller pensionen, som öfversköte nämnda belopp. Men vid denna riksdag hafva vi i detta hänseende framlagt förslag, hvilka äro så modifierade, att jag tror att desamma skola vinna Riksdagens bifall. Vi hafva nemligen nu föreslagit, att, under angifna vilkor, lön och tjenstgöringspengar må minskas med 20 procent.

Tidsomständigheterna äro dock sådana, att de förändrade lagbestämmelser, som i detta fall behöfvas, icke torde böra inskränkas till att gälla endast *ett år*, såsom i denna fråga vid förra riksdagen föreslogs. I öfverensstämmelse med af folket från många håll uttalade önskningsar hafva vi därför i den motion, som nu är under behandling, föreslagit, att, i samma mån som embets- och tjenstemän härefter tillträda sina befattningar, skall lönen i de flesta fall minskas med 20 procent å det lönebelopp, som öfverstiger 1,500 kronor.

Det är visserligen min önskan, att hvarje tjensteman erhåller tillräcklig lön; men när jordbrukare och industriidkare, ja, nästan alla inom vårt land, med undantag af löntagare, äro i en bekymmersam och betryckt ställning, samt med hänsyn dertill, att under tiden innehafvare af löner vunnit och vinna ännu större fördelar derigenom, att deras lefnadskostnader nu blifvit särdeles billiga i följd af de låga prisen, så inses ju lätteligen, att en tvingande nödvändighet fordrar, att *något måste göras* för att åvägabringa en rättvisare proportion emellan löntagares och löngifvares inkomster.

Herr talman, jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.
(Forts.)

Herr Ollas And. Ericsson: Jag vill blott för kammaren tillkännagifva, att anledningen, hvarför jag för min del framkommit med denna motion, icke har varit den ringaste ovilja mot tjenstemännen, utan tvärtom, syftet har varit att söka åstadkomma ett beslut, som icke allenast afser en jemkning i skattebördorna och lefnadsvilkoren, utan äfven, enligt mitt förmenande, skulle verksamt bidraga att upprätthålla det goda förhållande, som varit rådande emellan svenska folket och dess tjenstemän. Jag tror nemligen, att, om ett beslut i förevarande motioners syfte ej erhålles, fara är för handen, att en brytning härutinnan eger rum, ty sedan tjenstemännen under de i början af 1870-talet rådande goda konjunkturer och höga pris å allt, hvad till lifsförnödenheter räknas, frikostigt erhöllo det så kallade dyrtidstillägget, hafva tidsförhållandena blifvit helt och hållet motsatta. Det är därför helt naturligt, att svenska folket, hvilket för närvarande snart sagdt dignar under tryckande skattebördor och dåliga ekonomiska omständigheter, fordrar, att, liksom tjenstemännen på grund af 1874 års riksdagsbeslut fingo så att säga dela ljuft med folket, de också nu i någon mån böra, om jag så får uttrycka mig, dela ledt med detsamma.

Majoriteten inom utskottet anför i sitt utlåtande, såsom skäl för sin hemställan om afslag å motionerna, att, om de bifölles, nedsättningarna å lönerna skulle komma att försiggå högst långsamt och ej fullbordas förr än i en framtid, då möjligen tiderna förändrats till det bättre, och således förändringen skulle vara opåkallad eller onödig. För min del får jag säga, att jag tycker detta skäl vara ganska skralt, och jag föreställer mig, att ingen af herrarne gerna kan tro, att svenska folket så lätt låter sig afvisas, då det framställer sina rättvisa och billiga anspråk. Jag förundrar mig därför öfver, att majoriteten icke kunnat förena sig med reservanterna om en så billig framställning som förslaget att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning i ämnet. De hade ju kunnat förorda något slags billigtidsafdrag, eller hvad man velat kalla det, som kunnat träda i kraft så fort som möjligt, hvarmed de åtminstone kunnat förekomma den der långa och fruktade tidsutdräkten. Jag för min del skulle gerna i så fall frångått mitt moderata förslag i min motion i detta afseende och röstat för bifall för detsamma, om det framstälts. Emellertid, om frågan faller, vare sig i denna eller medkammaren, så är jag förvissad om att hon hör till dem, som falla framåt, och jag skulle vilja erinra dem, som dikterat detta betänkande, om det kända ordspråket: »En sådan seger till, och vi äro förlorade.»

Herr talman, jag kan därför icke biträda utskottets hemställan i denna punkt, utan yrkar afslag å densamma och bifall till reservanternas förslag.

Herr Hörnfeldt: Jag har icke begärt ordet i afsigt att på något sätt klandra de ledamöter af denna kammare, som inom statsutskottet reserverat sig mot den nu föredragna punkten af utskottets utlåtande, emedan jag tror den vara tillkommen i god afsigt, men jag tillåter mig säga, att jag tyckt mig finna att reservationen går i en något reaktionär

rigtning. Om jag får döma efter motiveringen till denna reservation, synes deraf framgå att reservanterna hysa den åsigten, att vid de tillfällena, då lifsförnödenheterna äro dyra, embets- och tjänstemännens löner böra ökas, men då lifsförnödenheterna stå i lågt pris, i samma mån åter nedsättas — allt i den goda afsigten, hvilken jag ej vill klandra, att i någon mån upphjelpa den mycket omtalade betryckta ställningen i landet. På samma gång vill jag likväl nämna att, äfven om man får antaga att denna åsigt är riktig — hvilket jag ej vågar bestämdt bestrida — det dock är alldeles gifvet, att ett uttalande från Riksdagens sida i sådan syftning icke gerna skulle kunna af regeringen uppfattas på annat sätt än såsom en önskan af Riksdagen, att man ville återgå till det gamla aflönings sättet, nemligen att bestämma lönerna efter priset å spannmål och åtskilliga andra lifsförnödenheter enligt gällande markegångstaxor, hvarigenom man antager att lönerna skulle komma att minskas.

*Ang. reglering
af tjänstemännens löner.*
(Forts.)

Ett sådant steg förmodar jag Riksdagen dock icke är böjd för att taga.

Vidare säga reservanterna, att det icke är meningen att begå någon orättvisa mot de redan anställda tjänstemännen. Ja, detta är nog riktigt, ty reservanternas förslag går ut på att nedsätta lönerna endast för sådana, som efter förslagets antagande vinna anställning eller befordras till högre lönegrad i statens tjänst, men deraf skulle likväl följa, att sedan denna författning börjat tillämpas, skulle en del tjänstemän komma i åtnjutande af lägre lön än kamraterna inom samma lönegrad, ett aflönings sätt som jag för min del icke vill rekommendera. På grund deraf skulle sannolikt de tjänstemän, som hade den lägre aflöningen, kasta sig in på enskilda, inbringande sysselsättningar; och något sådant tror jag icke Riksdagen bör understödja, så mycket mindre som Riksdagen, efter hvad jag tyckt mig finna, i allmänhet varit af den åsigt, att man hellre må förminska tjänstemännens antal och höja deras löner än att förminska lönerna och öka antalet. Ty man har ansett att hvarje tjänsteman bör sättas i tillfälle att uteslutande egna sig åt den tjänstebefattning, som han innehar. Och om löneförmånerna skulle blifva olika för tjänstemännen inom samma lönegrad, är det så mycket troligare att lägre aflönade skulle göra allt för att skaffa sig biförtjenster, som man ju sett huru inom ett af Riksdagens egna verk denna princip gjoit sig gällande och etablerats. De lägre aflönade tjänstemännen der hafva nemligen sökt skaffa sig andra inkomster för att komma i någorlunda paritet med sina kamrater i statens embetsverk.

För öfrigt har jag funnit den af reservanterna föreslagna skrifvelsen vara affattad i så sväfvande ordalag, att man svårigen kan begripa hvad dermed menas. Jag är visserligen städse mycket böjd för att iakttaga sparsamhet i afseende på alla anslag, som begäras, men jag har derjemte hittills haft för princip att noga pröfva hvarje särskildt fall och tillse att man icke begär någon orättvisa. Detta tror jag skulle blifva fallet genom att antaga reservanternas förslag, och jag ber derfor att få anhålla om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr *Scanberg* instämde med herr Hörnfeldt.

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.
(Forts.)

Herr E. G. Boström yttrade: Jag är till väsentlig del förekom-
men af den siste talaren, i hvars yttrande jag i allo instämmer. Jag
skulle till hvad han anfört endast vilja lägga det, att den lönerelgering,
som på 1870-talet egde rum, i sjelfva verket ter sig förmånligare på
papperet än den verkliga var. Man utgick då från den principen, att
hvarje tjensteman skulle få fullt upp att göra samt få skäligt betaldt
för detta arbete, och därför bestämde man äfven, att han icke skulle
få förena flera tjänster, men man tog också bort tjenstemännens sportel-
inkomster och öfverlemnade dem i form af stämpelafgift till statsverket,
hvarigenom tjenstemännen i detta afseende fingo en ogynnsammare ställ-
ning än förut. Man fördelade vidare lönen i fast lön och tjänstgörings-
penningar, hvilka tjenstemännen förlorade, då han var urståndsatt att
tjänstgöra. Dessa omständigheter bör man icke nu glömma bort.

Jag vill ytterligare blott säga, att, då vi nyss vidtagit en åtgärd,
genom hvilken vi hoppas en förbättring af den ekonomiska ställningen
både för landtbruket och andra näringar och som naturligtvis kommer
att visa sig i högre inkomster för idkare af dessa näringar, det väl
vore inkonsekvent att på samma gång vidtaga den åtgärden att minska
inkomsterna för en så stor del af landets invånare.

Jag yrkar på grund häraf bifall till utskottets förslag.

Med herr Boström förenade sig herrar *E. V. Carlson, Nyström*
och *Sandwall*.

Vidare anförde:

Herr Bengtsson i Gullåkra: Lika väl som jag för min del anser
rättvisa och billighet fordra, att statens embets- och tjenstemän hafva
sådana löneinkomster, att de utan ekonomiska svårigheter kunna helt
och hållet egna sin tid och sina krafter åt sin tjänst, lika visst anser
jag rättvisa och billighet fordra att under tiden, då jordbruket och andra
näringsar lida af svårt betryck, tjenstemännens löner borde vara så
ordnade, att beloppen blefve beroende af de för handen varande konjunk-
turen. Det kan sannerligen icke i längden göra något godt intryck
på den tänkande och reflekterande medborgaren, om han ser att, under
det så väl han sjelf som det allmänna lider och ständigt måste under-
kasta sig alla möjliga försakelser, äro tjenstemännens löner så ordnade,
att de, utan att känna det ringaste af detta betryck, kunna, om jag så
får uttrycka mig, lefva i öfverflöd.

Härmed vill jag dock icke hafva sagt, att jag obetingadt god-
känner motionärernas förslag, ty jag tror att de gått allt för långt, då
de velat nedsätta med 20 proc. de löner, som öfverstiga 1,500 kronor
— lämpligare tror jag det hade varit att sätta minimum till 2,500
kronor. Vi veta litet hvar, att då tjenstemännen hinna få ordinarie anställ-
ning, hafva de i de flesta fall ganska stora skulder, och dessa måste ju både
förräntas och afbetalas. Skulle man nu knappa in så mycket som 20 pro-
cent på ett så ringa lönebelopp som t. ex. det som öfverstege 1,500 kronor

blefve väl återstoden för knapphändig att kunna existera på. Då skulle ju också den oegentligheten uppstå, att t. ex. en tjänsteman med 1,600 kronors lön genom att mista 20 proc. deraf finge betydligt mindre än den som har 1,500 kronor i lön, hvilket tvenne af motionärerna anse vara ett rimligt minimum. Jag tror därför, att man härvid borde sätta en gräns, så att efter dessa 20 procent afdrag dock ingen lön komme att understiga det bestämda minimibeloppet.

*Ang. reglering
af tjänstemän-
nens löner.*

(Forts.)

Herr Hörnfeldt sade, att han icke visste, huru man skulle kunna tillämpa ett sådant aflönings sätt, som verkade derhän, att två tjänstemän vid samma befattning skulle hafva olika löner.

Ja, det är nog sant, att detta aflönings sätt under en tid blefve lika oegentligt och liksom aflöning i natura enligt markegångspris kunde hafva sina svårigheter, men jag hemställer huru man annars skall kunna nå det önskade målet att få en nedsättning i tjänstemännens löner. Då man emellertid nu, såsom äfven i motionerna föreslagits, icke på något sätt vill minska de nuvarande tjänsteinnehafvarnes löner, tycker jag för min del, att man borde visat motionärerna ett välvilligt tillmötesgående genom att, såsom reservanterna föreslagit, ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i ämnet.

På de skäl jag nu anført skall jag, herr talman, anhålla om afslag på statsutskottets betänkande och bifall till reservanternas förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Bergström: Sträfvandet inom denna kammare att nedsätta embets- och tjänstemännens löner har vid två riksdagar, den nästföregående och den innevarande, gifvit sig väsentligen olika uttryck. Såsom en talare redan erinrat, äsyftade omkring 22 medlemmar af denna kammare vid nästföregående riksdag uti väckt motion att på beskattningens väg frångåta tjänstemännen 20 procent eller en femtedel af deras löneinkomster. Bland desse motionärer befann sig en af dem, som äfven nu motionerat i frågan, äfvensom en min landsman i inskränktare mening, skåningen herr Hans Andersson i Nöbbelöf från Malmöhus län; så ock herr Odell från Örebro län. I min tanke var denna motion stridande emot bevillningsstadgans anda och mening, att all inkomst skall lika beskattas, en grundsats som varit så allmänt erkänd, att den förberedande skattekomitén icke tvekade att föreslå en lag, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt, af innehåll att inkomst icke finge olika beskattas. Förberörda motion vann emellertid ett betydande understöd inom denna kammare och, om jag icke misstager mig, föll den endast på en röst. Nu skall jag villigt erkänna, att det ifrågavarande sträfvandet vid denna riksdag framkommit med ett mycket lojalare förslag än vid sistförflutna riksdag; först och främst därför att det icke berör deras rätt, som redan åtnjuta viss lön, och för det andra därför att det, skyende all omväg, går rakt på saken. Frågan i denna form kan också väl tåla att diskuteras. Jag tvekar dock icke att uttala den åsigt, att det lämpligaste vore, att denna kammare bifölle utskottets hemställan och icke den bifogade reservationen.

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.
(Forts.)

Bland de skäl, som reservanterna till stöd för sitt förslag anfört, förekomma flera, hvilka jag icke kan gilla. Det säges bland annat följande: »Liksom den enskilde arbetarens, så bör nemligen också den i statens tjänst anställdes lön betingas af prisen å de förnödenheter, som erfordras för lifvets uppehälle.» Detta tror jag för min del icke vara fullt riktigt. Man ställer här tjenstemannen i paritet med dagakarlen och den enskilde tjenaren. Jag tror tvärtom, att tjenstemannens arbete skall lönas med afseende både å de kostnader, han måst vidkännas för att förskaffa sig den erforderliga skickligheten för tjenstensskötande, och derå att han får skälig godtgörelse för sitt arbete efter dess beskaffenhet. Jag känner ju ganska väl förhållandena och försäkrar, att en ung man, som egnar sig åt rättsvetenskapens studium — jag talar närmast om dem, som sedermera söka sin verksamhet inom embetsverk under justitiedepartementet — kan icke göra sin akademiska kurs och uppehålla sig under den tid han nödgas gå lönlös, med mindre han utgifver 10, 15, kanske stundom 20 tusen kronor. Efter mitt förmenande bör han också, när han får en tjänst, kunna påräkna att han af sin lön skall kunna amortera detta utlagda kapital och derutöfver hafva en skälig godtgörelse för sitt arbete. En enskild person lägger icke ned 20,000 kronor i en affär utan att hafva utsigt att återfå sitt nedlagda kapital, och tjenstemannen bör kunna ega samma anspråk. Äfven bör det väl medgifvas, att allt arbete icke kan lika aflönas. Ju större skicklighet, kunskaper och intelligens ett arbete för sitt utförande påkallar, dess högre lön bör det betinga. Detta är en lag, hvars giltighet ingen torde bestrida. Låt oss då efterse, hvad en person, som egnat sig åt rättsvetenskapen, har för löneförmåner, då han hunnit så långt som till assessor i en hofrätt. Han har i första lönegraden 5,300 kronor. Om man derifrån afräknar hvad som bör anses såsom afbetalning å det för hans utbildning använda kapitalet, så återstår icke för hans lefnadsbehof något öfverdrifvet högt belopp. Man har sagt, att lefnadskostnaderna under de senare åren nedgått. Detta förhållande skall jag villigt medgifva. Men jag påstår, att detta prisfall ingalunda motsvarar tjugu procent nedsättning i lönerna. Om jag blott tänker på kostnaden för klädseln, så har ju denna kostnad alls icke nedgått, och denna utgift spelar, såsom hvar och en vet, en betydande rol, och större än utgifterna för den rena så kallade brödfödan. Jag vill också fästa uppmärksamhet vid, att det är af stor vigt, att *domare* äro väl aflönade. Detta är i utlandet allmänt erkänt, så att t. ex. i England af ledamöterna i domstolarne i Westminster några hafva lika hög lön som och andra högre än kabinettsministrarne. Om blott tjenstemännen hafva tillräckligt arbete, så tror jag således icke de nuvarande lönerna vara för höga.

Reservanterna säga längre ned: »Lika med motionärerna anser utskottet, att de lägre embets- och tjenstemännen icke böra drabbas af den föreslagna löneminskningen, helst som desse redan nu med hänsyn till arbetsböda, ansvar och samhällsställning måste anses jemförelsevis mindre väl aflönade.» Detta må vara mycket riktigt. Men såvidt ytt-

randet skall innefatta en allmän jämförelse emellan högre och lägre *Ang. reglering af tjänstemännens löner.* embetsmäns aflöning, så gäller det åtminstone icke inom de juridiska embetsverken. Ty, för att nämna hofrätterna, hafva ledamöterna der ett vida tyngre och ansvarsfullare arbete än notarierna, och betraktar man förhållandena inom hela justitierevisionen, skall man finna, att revisionssekreterarne hafva att uppbära en sådan arbetsbörda, att de förr eller senare måste digna under densamma, hvaremot protokollssekreterarnes och amanuenserernas arbete icke i fråga om vare sig extensiv eller intensiv beskaffenhet kan sättas i jämförelse dermed. Jag vill allenast tillägga, att den utväg, som reservanterna anvisat, att, när lefnadskostnaderna åter komme att stiga, man kunde höja lönerna, icke lär vara så lätt att verkligen beträda. När lönerna omsider på 1870-talet höjdes, hade man länge suckat under de små lönerna, innan förbättringen kom till stånd. Prisstegringen hade redan varat i många år, innan hjälpen lemnades, och jag tror icke det skulle blifva lätt att, om en nedsättning i lönerna nu skedde, åter genomdrifva en förhöjning af desamma.

Jag kunde hafva mycket mera att tillägga, men vill icke längre upptaga kammarens tid i denna fråga. Jag skall dock förnya min hemställan, huruvida icke kammaren skulle vilja biträda hvad statsutskottet här föreslagit.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag tror det vara allmänt erkänt, att den åsigtan alltmera stadgat sig inom landet, att våra embets- och tjänstemän i allmänhet hafva allt för hög aflöning. Denna åsigt har antagligen så mycket hastigare vunnit i stadga till följd deraf, att de villkor, hvarunder vårt samhälles öfriga inbyggare få taga sig fram, under senare åren så väsentligt försämrats. Och om man vid fastställande af den lönereglering, som egde rum på 1870-talet och ännu gäller, kunde såsom det kraftigaste skälet för denna reglering åberopa det faktum att lifsförnödenheter, hyror och så vidare i så hög grad stigit, så synes det vara obestriddigt, att, när nu motsatsen inträffat och prisen åter fallit, lönerna äfven böra nedsättas.

Det har anförts af talaren på stockholmslänsbänken, att löneregleringen verkställdes med fäst afseende derpå, att statens tjänstemän skulle få fullt upp att göra enligt den nya ordningen, så att de utom statens icke skulle hafva tillfälle att der bredvid sköta enskilda tjänster eller uppdrag. Men huruvida detta verkligen blifvit förhållandet, derom kunna meningarna vara mycket delade. Jag tillåter mig härpå anföra ett exempel bland många, hvilka jag skulle kunna åberopa. Om jag icke missminner mig, utgör kronofogdarnes aflöning 4,300 kronor jemte ålderstillägg efter fem år af 500 kronor. Nu skulle man väl kunna tro, att kronofogdarne vore upptagna af de med tjänsten förenade göromål så mycket, att de icke vore i tillfälle att egna sig åt andra uppdrag. Men det är väl bekant, att en kronofogde oftast plägar vid sidan af sin tjänst egna sig åt ganska många enskilda göromål. Så händer det icke sällan, att en kronofogde är ledamot i

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.

(Forts.)

hankstyrelse eller förrättar han auktioner, boutredningar o. s. v., när helst han derom anmodas. Och han har derjemte mången gång tillfälle att vara helt och hållet ledig från sin befattning två till tre månader om året. Jag vill icke närmare inlåta mig på landshöfdingarnes aflöning. Dock torde man på goda grunder kunna ifrågasätta, om icke dessa embetsmän i sjelfva verket hafva högre löner än som motsvara deras arbete. Det synes mig också ligga något oförklarligt uti, att man i ett land, litet och fattigt som vårt, aflönar sina tjenstemän högre än i större och rikare länder. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har väl nyss åberopat aflöningsförhållandena i England, och att lönerna der vore vida högre än hos oss. Men om vi hålla oss till de två länderna Danmark och Tyskland, så tror jag att herr statsrådet vill gifva mig rätt uti, att aflöningsarna der ställa sig betydligt lägre än här i landet. Jag tror att vid sådant förhållande man är berättigad att göra sig den frågan, om icke tiden nu är inne att söka sätta äfven våra embets- och tjenstemäns löner i skäligt förhållande till hvad som i detta fall är gällande i dessa båda länder och jemväl till det arbete, som de utföra.

Jag skulle väl kunnat hafva en och annan erinran att framställa emot hvad som säges uti den betänkandet vidfogade reservationen, men då den så kallade klämman i denna reservation är affattad i temligen allmänna ordalag, skall jag på de grunder, jag anført, hos herr talmannen anhålla om bifall till samma reservation.

I detta yttrande instämde herrar *Jönsson* i Gammelstorp, *Lind*, *Andreason* och *Larsson* i Berga.

Herr Lyth yttrade: Då jag på väl betänkta grunder icke kan vara med om att minska lönerna för vare sig civile eller militäre embets- och tjenstemän, får jag för min del yrka bifall till statsutskottets förslag och afslag på reservanternas hemställan.

Herr Andersson i Högkil: Jag gillar obetingadt satsen: *den största sparsamhet bör iakttagas*, och vill att den skall gälla som regel vid handhafvande af statens medel. Men det gifves dock undantag, och man bör nog tillse, att man icke skadar viktigare intressen för tillfredsställelsen att öfva sparsamhetens dygd. Nu vill man nedsätta lönevilkoren, nyligen har man fördyrat lefnadsvilkoren, och man vill således i dubbelt mått försvåra existensvilkoren för statens embets- och tjenstemän. Är detta rättvist, klokt och välbetänkt? För min del hyser jag åtskilliga betänkligheter dervid. Kan man icke, om Riksdagen vidtager sådana åtgärder, befara, att unga män med talanger, gedigna kunskaper och verklig embetsmannaduglighet — och det är just sådane, som staten framför allt behöfver — skola tveka att inträda på den ansvarsfulla embetsmannabanan eller, inkomna derpå, rent af tvingas att egna sig åt enskilda uppdrag till skada för det allmänna? Det må nu vara sant, att vissa embets- och tjenstemäns löner kunna och böra i någon mån nedsättas; men om en reform i detta hänseende skall åvägabringas, så bör man väl börja uppifrån med nedsättning af

anslaget på första hufvudtiteln, ty der tror jag att det kan tåla vid; men icke tror jag att det går an att, såsom motionärerna föreslagit, nedsätta t. ex. en lön på 1,600 kronor med 20 proc. eller 320 kronor, således till 1,280 kronor, under det löneposter på 1,500 kronor blefve oförändrade, ty detta vore ju uppenbart orimligt. Likaså orimligt är motionärernas andra förslag, att nedsätta löneposter à t. ex. 2,100 kronor till 1,680 kronor, under det andra sådana à 2,000 kronor, med mindre arbete och mindre ansvar, blefve oförändrade.

*Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.*

(Forts.)

Till följd af dessa betänkligheter kan jag icke gilla reservanternas förslag, oaktadt det stora förtroende jag hyser till rättskänslan och den bepröfvade statsmannakloketen hos åtskilliga bland de ärade reservanterna, hvilkas sparsamhetsprinciper jag i så många andra fall delar.

Frågan är så vidtomfattande, att jag icke kunnat sätta mig in uti alla dess detaljer, och jag skall därför icke göra något yrkande. Jag har blott velat till protokollet uttala mina betänkligheter mot förslaget, sådant det nu föreligger.

Herr Jansson i Krakerud: Jag ber att få fästa den siste ärade talarens uppmärksamhet på, att här endast föreligger ett förslag till skifvelse med begäran om en utredning af frågan. För min del beklagar jag, att detta skrifvelseförslag rönt så stort motstånd till och med inom denna kammare. Förlidet är förelåg ett annat förslag rörande denna sak, väckt af herr Ivar Månsson i Trää, för hvilket förslag jag för min del icke kunde rösta, då det enligt mitt förmenande var alldeles för radikalt. Det nu föreliggande förslaget deremot synes mig framställa de allra billigaste anspråk man skulle kunna tänka sig för att få frågan utredd. Om nu detta förslag afslås, är det ganska troligt att frågan ett följande år återkommer i samma form som i fjor, och för att åstadkomma någon ändring i förevarande hänseende blir man då måhända tvingad att rösta för ett sådant förslag. Jag hemställer till herrar tjenstemän sjelfva, hvilketdera förslaget kan vara bäst att välja.

Det yttrades nyss från statsrådsbänken, att arbetet bör aflönas med hänsyn till både den kostnad, som nedlagts för ernående af kompetens att sköta arbetet, och till det utförda arbetet i och för sig. Jag tror visserligen att en sådan åsigt i mångt och mycket kan vara riktig, men det förefaller mig äfven som om deri skulle ligga en liten smula socialism. Mäster Palm säger också, att arbetet skall aflönas ungefär så som det är värdt, och kommer så vid beräkningen af inkomster och utgifter till den slutsatsen, att arbetet i allmänhet är för dåligt betaldt. Han kommer nemligen derhän, att arbetaren i många fall åtnjuter så låg aflöning för sitt arbete, att den, fördelad på barnen inom familjen, icke skulle belöpa sig till stort mer än några ören på hvarje barn pr dag. Och det kan ju icke bestridas, att detta är för låg aflöning. Nu fattas det blott, att fastighetsegare på det ena eller andra området komma och säga: »Vi hafva betalt vår fastighet med 20-, 30-, 40- eller 50,000 kronor och betalt ränta på detta kapital, och nu vilja vi hafva ersättning därför samt dessutom betaldt för vårt arbete». Jag hemställer

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.

(Forts.)

till herrarne, huruvida man skulle kunna tillgodose äfven dessa anspråk. Det synes åtminstone för mig vara alldeles omöjligt. Det pågår för närvarande i vårt land en sträfvan att så mycket som möjligt inskränka förvaltningskostnaderna vid såväl större som mindre verk och inrättningar. Om till exempel en förvaltare vid ett bruk skulle komma till sin principal och säga: »Jag har betalt så mycket för att blifva kompetent att sköta min plats, att jag icke kan gå in på någon minskning i min lön», så är jag öfvertygad att principalen skulle svara: »Ja, det kan visserligen vara sant, men jag har också nedlagt mycket penningar i min rörelse och likväl bär den sig icke. Det återstår mig derför ingen annan utväg än att inskränka allt hvad inskränkas kan, men vill ni dela ljuft och ledt med mig nu, så skall jag, då tiderna blifva bättre, åter höja er lön».

När man tänker på allt detta, så måste man, åtminstone enligt mitt sätt att se saken, komma till det resultatet, att reservanternas förslag är ganska billigt, och jag tror också att, huru man än ser saken, klokheten bjuder att antaga detsamma. Är det nu så att tjenstemännens löner icke äro för höga, ja, då är ju det icke någon risk att begära en utredning, ty då skall den visa att det i detta hänseende är bra stäldt, såsom det nu är, och äro de på åtskilliga håll för höga, så bör väl rättvisa och billighet påkalla att en ändring sker.

Jag skall således för min del be att få yrka bifall till det af reservanternas framställda skrifvelseförslaget.

Herr Rydin: Denna fråga har nu stått på dagordningen ett par år och sannolikt kommer den att fortfarande stå kvar å densamma. Man kan förundra sig öfver att ett sådant förslag till skrifvelse utgått från reservanternas inom statsutskottet, i synnerhet som åtskilliga af dem varit med om de olika tiensternas reglering och följaktligen dervid bort hafva fäst afseende vid de särskilda behofven af löneanslag för de särskilda tiensterna. När man sålunda i detalj gått igenom de speciella lönestaterna och funnit dessa böra regleras på sätt som skett, och när denna reglering icke varat längre än omkring ett decennium, så kan det väl icke anses annat än betänkligt att nu göra en förändring i densamma. Hvarpå bero nu dessa sträfvanden efter reform på detta område? Jo, derpå att man betraktar den ena personens arbete och jemför det med den andras. Man kan se personer, som sträfva och arbeta så att de äro färdiga att duka under och ändå hafva ganska svårt att slå sig fram. Andra åter arbeta ganska lätt och man tycker, att dessa hafva det rätt beqvämt och att deras löner därför böra minskas. Man anser sålunda att lönen bör sänkas för dem, som hafva lätt för att arbeta, och höjas för dem, som hafva svårt för att arbeta. Jag frågar: kan man gå in i dessa särskilda förhållanden och derifrån bedöma, huru lönerna böra regleras? Kunna herrarne till exempel i fråga om de särskilda näringarna på förhand säga, att den eller den personen behöfver så eller så mycket för att kunna reda sig, och derför skall hans aflöning bestämmas till det eller det beloppet? Sker detta inom näringarna? Nej.

Ser man der att en person kan utföra ett arbete bättre och fortare än andra, så föredrager man naturligtvis en sådan person och aflönar honom väl. Inom näringarna måste ovilkorligen den synpunkten göra sig gällande, att särskilda slag af arbete betinga också högre aflöning. På samma sätt bör det vara i fråga om staten. Statens ändamål kräfer ju ovilkorligen att det finnes dugliga personer, som upprätthålla ordningen, och att dessa personer äro pålitliga samt hafva den auktoritet som fordras. Till följd häraf måste man se till att man får de mest dugliga personer till statens tjenstemän. Att här vid lag endast låta sparsamheten tala är omöjligt, derest statsändamålet skall främjas.

Om vi nu taga i betraktande de särskilda slagen af embeten, så skola vi lätt finna, huru märkvärdigt sväfvande detta skrifvelsförslag är, som omfattar alla slags embeten. Kunna herrarne till exempel anse samma regel böra gälla för jernvägs-, post-, telegraf-, tull- och dylika uppördstjenstemän som för kollegierna och hofrätterna? Om vi gå igenom alla de olika verken, så skola vi lätt inse, att lönerna ingenstädes äro för stora. Hvad då först beträffar posttjenstemännen, så är det af största vigt för allmänheten, att de äro någorlunda väl aflönade, och för öfrigt veta vi nog allt för väl, att dessa tjenstemän hafva det särskildt klent i afseende på aflöningen. I fråga om dem kan det således icke gerna blifva tal om någon nedsättning i lönerna. Komma vi så till jernvägen, så finna vi att tjenstemännen der, åt hvilka vi oupphörligt anförtro lif och helsa, böra vara väl aflönade. Således kan någon nedsättning icke heller der komma i fråga. På samma sätt är det med tulltjenstemännen. Det är nödvändigt att de äro ordentligt aflönade, ty eljest kan statskassan förlora ganska dugtigt, och i sådant fall komma vi åter till det gamla systemet, då tulltjenstemännen aflönades af köpmännen, emedan lönerna af staten voro för små. Beträffande uppördstjenstemännen, är det nödvändigt att de icke hafva för låga löner i dessa svåra tider, då försnillningar höra till ordningen för dagen. Komma vi sedan till lärarecorpsen, så är i allmänhet bevägenheten för den ganska stor, och man tänker som så: »lärarne äro våra barns uppfostrare och det är nödvändigt att de hafva en god aflöning, ty annars kunna vi riskera att få våra barn illa uppfostrade». Komma vi till polistjenstemännen, så heter det: »det är alldeles nödvändigt att deras tjenester äro väl aflönade, ty eljest kunna vi icke få dugtiga polismän, och sådana måste vi hafva för ordningens upprätthållande». Beträffande slutligen våra domare, är man ju temligen ense derom, att det är nödvändigt att de äro väl aflönade, och att ett motsatt förhållande vore en olycka för ett land. Der vid lag kan således icke heller någon löne-nedsättning ifrågakomma.

Om man på detta sätt går igenom hvarje särskild klass af tjenstemän, så finner man att en så beskaffad reduktion, som den nu föreslagna, i allmänhet icke låter sig göra. Då man sålunda vid genomgående af de särskilda specialiteterna finner, hvilka svårigheter som möta för att åstadkomma en omreglering af lönerna, så är det klart att hela skrifvel-

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner
(Forts.)

Ang. reglering af tjänstemännens löner. sen tjänar till ingenting. Jag anser därför att denna kammare gör väl i att bifalla utskottets betänkande och afslå reservationen.

(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Jag ber att få tacka den siste ärade talaren för der utredning han gjorde i frågan. Dock vill jag inlägga en gensaga emot en del af hvad han yttrade.

Det tycktes framgå af hans anförande, att han ansåg att tulltjänstemännen med flere andra uppördstjänstemän borde aflönas högt, på det att man icke skulle behöfva frukta, att de skulle göra sig skyldige till försnillningar. Är det nu så långt gånget med statens tjänstemän, att de skola aflönas högt för att man icke skall behöfva befara att de skola taga hvad som icke tillhör dem, ja då är det verkligen beklagligt. Jag för min del tror att det är tjänstemännens arbete i och för sig, som skall betalas, och ingenting annat.

Jag har endast velat säga detta med anledning af herr Rydins yttrande.

Chefen för landtförsvardepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Jag kan icke neka till, att den af reservanterna uttalade mening, att embets- och tjänstemännen, enär de fingo ett tilllägg till sin lön med 20 procent, då det var dyr tid, äfven torde böra vidkännas motsvarande afdrag, då lefnadskostnaderna blifvit billiga, vid ett flyktigt betraktande icke tager sig så illa ut, utan synes hafva visst skäl för sig. Men då man litet närmare granskar saken, tror jag att den skall visa sig, om icke utförbar, dock ganska svår att genomföra, och dessutom är hela förslaget i och för sig enligt min uppfattning icke lämpligt.

Reservanterna säga sjelfva, att nedsättningen i lönerna icke bör drabba de nuvarande löneinnehafvarne, utan att den skulle ske i mån af befordran eller inträde i tjänst. Detta är ju fullkomligt riktigt. Men följderna skulle blifva att i hvarje lönestat, i hvarje embetsmannacorps och i hvarje grad skulle finnas personer med enahanda tjänstebefattningar men med olika löner, och detta i ett för hvarje år vexlande antal. Det skulle verkligen blifva en ganska stor svårighet att hålla reda på allt detta icke blott för dem, som hade att utbetala lönerna, utan äfven för revisionen i alla dess grader. När man så hållit på en 15 å 20 år på detta sätt, hade kanske större delen af embets- och tjänstemännen kommit in på ny lönestat, men då torde efter all sannolikhet också tiderna hafva ändrats, så att det vore med rättvisan öfverensstämmande, att dyrtidstillägget på de 20 procenten komme igen. I sådant fall skulle det aldrig blifva någon stabilitet, utan en ständig oreda i hela löneregleringen. Dessutom kan det vara en fråga, huru denna nedsättning i lönerna kan inverka på pensionerna, hvilka vanligen äro satta i vissa procent af lönerna. Skulle då tjänstemännen hafva olika pensioner, allt efter som de tillträdit lönerna det ena eller andra datum? I det fallet skulle oredan qvarstå under hela deras lif. Endast dessa förhållanden skulle för mig vara ett tillräckligt skäl att afstyrka för-

slaget, då man ju alltid i en stor administration vill hafva allt lätt öfverskådligt samt ordnad efter samma regler, och detta icke blott för deras skull, som sitta i administrationen, utan äfven för deras skull, som sitta i riksdagen, hvilka alltid yrka på att inom de olika delarne af statsverket allt, så vidt som möjligt är, må regleras lika, så att det hela blir lätt öfverskådligt. Detta i afseende på utförandet.

Men jag tror dessutom icke heller, att saken i och för sig sjelf är lämplig, emedan, enligt min åsigt, embets- och tjänstemännens löner för närvarande icke äro öfverdrifna. Det är visserligen sant att, om tiderna äro billiga, räcker lönen bättre till, men dessa billiga tider gå upp och ned, så att lönergleringarna icke kunna följa med på det sättet. När tjänstemännen fingo sitt dyrtidstilläg, som sedermera öfvergick till ordinarie lön, så kom icke detta, såsom redan förut här antydts, i samma ögonblick som den dyra tiden, och det var helt naturligt, emedan man först ville hafva en bestämd öfvertygelse om, att denna dyra tid var något bestående och ej något tillfälligt. Derför höjdes också embets- och tjänstemännens löner först långt efter sedan förhöjning i lönerna tillfallit dem, som voro stadda i enskild tjänst. För öfrigt, om man jemför tjänstemännens löner med sådana personers aflöning, som äro anställda i den enskilda industrien, i banker eller andra dylika företag, så tror jag, att de förres löner ej kunna anses öfverdrifna. En sådan jemförelse har många gånger blifvit gjord, och dervid har det alltid befunnits, att tjänstemännens löner legat under. Detta gäller i synnerhet under goda tider. Då taga desse i den enskilda industrien anställda personer ögonblickligen ut sina dyrtidstillägg, ty på det enskilda området är konkurrensen mycket stark, och genom att då säga upp sina platser kunna dessa personer erhålla betydligt ökad betaling. Hvad är det då, som gör att ändå så många söka sig in på embetsmannabanan? Jo, det är icke lönerna som locka, utan *säkerheten* i löneinkomsten, och detta gör att mången afstår från en aflöning, som för tillfället kan vara hög, men hvarmed den risken är förenad, att man kan blifva af med sitt arbete och således blifva urståndsatt att föda sig sjelf och sin familj. Derför föredrager man en tjänstemannalön, huru liten den än må vara, och derutaf har det ordspråk kommit, som säger, att kronans kaka är knapp men dryg. Men skulle denna säkerhet tagas bort, så att tjänstemännen utsattes för reduktioner i sina inkomster, det ena året med 20 procent, ett annat år med någon annan procent, då skulle det icke längre vara någon fördel att blifva anställd i statens tjänst, utan endast olägenhet. Jag anser därför att man genom ett sådant förfaringsätt skulle tillfoga embetsmannaklassen och staten större skada än man tror.

Hvad slutligen beträffar den billiga tiden och de minskade utgifter för embets- och tjänstemännen, som derigenom uppstått, vill jag erinra, att vi nyligen beslutat tullar, och för min del hade jag, då jag röstade för dessa tullar, klart för mig, att verkan utaf desamma i viss mån skulle komma att drabba tjänstemännen. Men jag ansåg detta vara ett lämpligt och rimligt sätt att fördela bördorna.

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.

På dessa skäl och på åtskilliga andra, som här förut blifvit framställda, får jag alltså hemställa, att kammaren måtte bifalla statsutskottets förslag.

(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Jag har icke begärt ordet för att uttala någon åsigt i frågan. Ämnet är nemligen, efter hvad det synes mig, ganska svårt, och jag får därför tillstå, att jag icke ännu kunnat bilda mig något bestämdt omdöme om hvad som kan vara det rättaste att göra i denna sak. Jag vill endast begagna tillfället att uttala min förundran deröfver, att ingen af utskottets ledamöter på den afdelning, som förberedt denna fråga, och som sannolikt uppsatt reservationen, ännu funnit lämpligt att uppträda till försvar för samma deras verk. Detta är något så enastående, att jag icke kunnat låta det passera oanmärkt.

Herr Carl Ifvarsson: I den siste ärade talarens yttrande kan jag i viss mån instämma. För min del har jag nemligen icke deltagit i den förberedande behandlingen af ärendet och därför ej ansett mig böra uppträda, men det har förvånat mig att ingen af dem, som deltagit i denna behandling, uppträdt till försvar för reservanternas förslag. Då jag emellertid biträdt reservationen, torde det tillåtas mig att i någon mån få besvara de anmärkningar, som rigtats mot densamma.

Hvad då först beträffar den anmärkning, som gjordes af herr Hörnfeldt, vill jag erinra, att här icke är fråga om att införa några naturaprestationer såsom lön. Han antog att något sådant låg i motiven till detta förslag, men deruti har han utan tvifvel misstagit sig; den frågan föreligger icke nu, utan förekommer först i nästa moment. Således tror jag icke att någon farhåga i det fallet bör ega rum.

Beträffande åter de anmärkningar, som i öfrigt blifvit framställda mot förslaget, därför att det skulle vara för mycket sväfvande, kan jag i viss mån medgifva deras rigtighet. Men det kunde icke blifva annat, då statsutskottet icke kunde utreda, hvilka löner borde och kunde nedsättas. Hvad som emellertid var klart för oss inom utskottet var, att denna fråga om nedsättning i embetsmännens löner oupphörligt skulle komma tillbaka. På landet tror man nemligen att dyrtidstilläggen fortfarande utgå såsom sådana. Att så ej är förhållandet, veta vi något hvar, som varit med om att reglera lönerna; men de ingå i alla fall i lönerna, som således blifvit förhöjda med motsvarande belopp. Man antager därför att lönerna äro för höga och anser på den grund att en sådan nedsättning kan ega rum, att de ej blifva högre än de voro, innan dyrtidstilläggen kommo till stånd. För att få denna fråga utredd hafva reservanternas förestält sig, att det vore bäst att hänskjuta saken till Kongl. Maj:t och derigenom erhålla klarhet om, huruvida det verkligen förefinnes skäl till klagan eller icke. Vi hade också trott att vi med förtroende kunde öfverlemna denna fråga till regeringen, men nu har jag hört, att regeringen icke önskar få denna utredning till stånd. Jag kan också föreställa mig, att Första Kammaren ej går in

på förslaget, men jag vill likväl hemställa till herrarne här likasom till regeringen, huruvida det ej vore nyttigt, om frågan blefve så utredd och klar, att hvar och en kunde veta, om vet finnes skäl till klagomål eller icke. För min enskilda del tror jag, att sådana skäl förefinnas i vissa fall.

Det har också anmärkts, att åtskilliga af statsutskottets ledamöter varit med om dessa löneregleringar. Detta är visserligen sant. Men förhållandet har ofta varit sådant, att lönerna blifvit bestämda till vida högre belopp än man önskat, och således kan det ej vara något skäl att hålla på att de nu skola vara lika höga, så mycket mindre som dylika frågor ej sällan afgjorts genom gemensam votering. Dessutom kan det ligga ett skäl till antagande af reservanternas förslag i den omständigheten, att man ser att i fråga om statssysslor i allmänhet — om jag undantager statsrådsplatser — sökande i mängd anmäla sig, hvarigenom man har anledning antaga, att det är större förmån att få en statstjänst än andra tjänster, och det kan därför enligt mitt förmenande vara skäl att något jemka på aflöningen.

Jag vill icke upptaga kammarens tid längre, ty jag antager att det slutliga resultatet vid denna riksdag blir enahanda som vid den förra. Men jag förmodar, att om ingenting snart göres i saken, kommer frågan tillbaka undan för undan, och man får oupphörligt höra klagomål, ända till dess de blifva beaktade. Emellertid hemställer jag om bifall till reservanternas förslag.

Herr Danielson: Jag vill blott anmärka, att denna fråga icke behandlats af *en* afdelning inom statsutskottet, utan på sammansatt afdelning. Det är således flere ledamöter än de, som tillhöra den af herr Olof Jonsson åsyftade afdelningen, hvilka deltagit ärendets förberedande behandling och som därför äfven kunna anses böra svara för saken. Som herrarne se af reservationen, stå framför mitt namn åtskilliga andras, och jag hade därför trott, att någon af dem skulle uppträda och försvara reservanternas förslag. Men med minne af hvad som för några dagar sedan inträffade i kammaren, då samme talare, som nu framställt sitt spörsmål till utskottet, ej var belåten med den reservation, som då var före, och hvilken också underkändes af kammaren, torde det icke böra väcka undran, att man nu icke velat uppträda, utan att man söker iakttaga den uppfattning kammaren har. Jag har därför trott det icke vara skäl för reservanterna att vidare uppehålla sig vid denna fråga, hvilken för öfrigt är af så allmän beskaffenhet, att hvar och en torde kunna taga reda på och bedöma densamma. Jag anser mig därför icke behöfva så mycket upptaga kammarens tid. Det är emellertid gifvet att jag vidhåller den uppfattning, som i reservationen finnes uttalad och som måhända nu vinner kammarens bifall, då den ärade talaren på gefleborgslänsbänken förklarar, att han ej har någon åsigt i frågan. Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Petersson i Runtorp: Då den ärade talaren på upsala-bänken förvånade sig öfver att de riksdagsmän, som varit med om

Ang. reglering
af tjenstemän-
nens löner.
(Forts.)

löneregleringarna, kunnat komma fram med en sådan reservation som denna, så ber jag få upplysa om huru det verkligen förhåller sig med den saken. Jag får då förklara, att jag visserligen var med i Riksdagen då löneförhöjningarna beviljades först i form af dyrtidstillägg och sedan som fast reglering, men att jag, från min ståndpunkt i frågan, icke ville hafva reglering utan endast tills vidare behållet dyrtidstillägg. Hade detta blifvit Riksdagens beslut, skulle vi nu ej kommit i denna klämman, när det blifvit ifrågasatt att taga bort hela eller en del af dyrtidstillägget, och hade sålunda icke råkat ut för de svårigheter, som nu verkligen föreligga, då man vill söka att åstadkomma en förändring. Således tager jag för min del åtminstone ej åt mig denna anmärkning.

Det har sagts från statsrådsbänken, att tjenstemännen fingo vänta en ganska lång tid på löneregleringen, nemligen ända in på 1870-talet. Ja, det är nog riktigt, men det är en händelse, som nästan ser ut som en tanke, att då tiderna förut voro sådana att man kunde reda sig, så var det som om med löneregleringarna allt tagit slut. Sedan dessa väl blifvit genomförda, fick man känna hvar skon klämde. Jag vill dock icke påstå att detta var den enda orsaken. Nu veta vi, att orsakerna till de ekonomiska olägenheter som förefinnas icke äro något nytt. Det allmänna betrycket för industri och näringar började icke förr än på 1870-talet, men förskrifver sig från trettio år tillbaka, då tullarne togos bort, och vi få vänta ytterligare trettio år, innan vi komma tillbaka till det stadiet igen. Man har sagt, att skrifvelsen icke skulle vara så oskyldig som den låter; men jag tänker att regeringen icke lär taga i tu med denna fråga om nedsättning i lönerna med samma nit och brådska som när det gälde förhöjning af desamma. Jag tror därför icke, att det vore så farligt att nu aflåta den föreslagna skrifvelsen. Alla de skäl, som i dag framhöllos af en talare på upsalabänken, fingo vi höra, när det var fråga om löneförhöjningarna, och då sades det, att tjenstemännen skulle blifva färre till antalet och få mycket mer att göra. Men att det icke gått till på det sättet, tror jag att vi alla veta, och vi hafva ju varit i tillfälle att se det äfven på hvarjehanda lönestater, der stora belopp fordras för aflöningen af extra biträden. Emellertid kan väl ingen, som vill följa sanningen, påstå annat än att, så länge vi hafva traktaterna kvar, vi ej skola komma ur klämman och få statsverkets inkomster och utgifter att gå i hop. När tiderna nu äro så tryckta som de äro, kan ingen förneka det missförhållande, som här i landet är rådande mellan tjenstemännens inkomster och dem, som hafva att taga sig fram med industri och näringar. Huruvida detta förslag kan verka till det åsyftade ändamålet, lemnar jag derhän; men då frågan emellertid blifvit väckt, anser jag att något bör göras. Derfor skref jag under reservationen och yrkar nu bifall till densamma till den kraft och verkan det kan medföra.

Herr Jonsson i Hof: Då jag vid förra tillfället yttrade mig, hade jag en viss fruktan att herr Danielson till följd af sin tystnad möjligen genom öfverläggningen blifvit rubbad i sin åsigt, men jag har nu funnit,

att denna fruktan var temligen ogrundad. Men jag vill dock svara herr Danielson, att, då jag sade att jag icke ville uttala min åsigt, detta icke är liktydigt med att jag skulle vara utan åsigt. Då han nu emellertid står kvar vid sin reservation, och jag icke alls tror att det skulle skada, om en sådan skrivelse som der ifrågasättes komme till stånd, skall jag gå honom till mötes äfven deri, att jag skall yrka bifall till reservationen.

*Ang. reglering
af tjenstemännens löner.*

(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag å densamma och bifall i stället till det yrkande, som innefattades i den vid punkten fogade, af herrar Carl Ifvarsson m. fl. afgifna reservation; och ansåg herr talmannen röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering begärdes och försiggick enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i momentet a) af 1:sta punkten i utlåtandet n:o 3,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, godkänt den vid detta moment fogade, af herr C. Ifvarsson m. fl. afgifna reservationen.

Omröstningen visade 104 ja mot 102 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Vidare hade herr *A. E. Petersson* i Hamra m. fl. uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 149) föreslagit, att Riksdagen måtte besluta:

»att till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrivelse med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes till nästa Riksdag låta utreda och uppgöra en reglering af samtliga statens embets- och tjenstemäns löner, byggd på grunderna af nuvarande kontanta lönebelopp, omsatt i naturprodukter till hälften råg och hälften korn, efter ett tjuguarigt medelmarkegångspris från 1866 till och med år 1886, samt att såväl särskildt utgående tjenstgöringspenningar, ålderstillägg och pensioner blifva efter samma grunder beräknade för att alltsammans sedermera utgå efter årets markegångspris, och att i afvaktan härå vid utnämning till embete eller tjänst måtte i de utfärdade fullmagterna eller konstitutorialen intagas vilkoret, att den utnämnde vore skyldig att underkasta sig de föränd-

Ang. reglering rade lönevilkor, som af Riksdag och regering kunde blifva besluta-
af tjenstemän- de; samt
nens löner.

(Forts.)

att till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett förslagsanslag å femtusen
(5,000) kronor till bestridande af kostnaderna för utredningen af den
sålunda begärda löneregleringen.»

Utskottet hemställde emellertid under *mom. b*, att icke heller före-
varande motion måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

I fråga härom anförde:

Herr Petersson i Hamra: Efter föregående långa diskussion kan
det icke vara mycket att säga i denna fråga, som jag nu likasom före-
gående år fört å bane. Jag vågar emellertid taga kammarens uppmärk-
samhet något litet i anspråk och ber dervid kufvudsakligen få återopa
de motiv, som föreligga i den motion jag i ämnet framlade vid januari-
riksdagen förlidet år. Såsom skäl för att företaga den ändring jag
åsyftar, sade jag nemligen i den motionen, att det var min åsigt, att
om lönerna utginge i naturapersedlar, skulle en sådan fråga som den vi
i dag förehaft icke behöft förekomma. Ty i samma mån som natura-
produkterna stege i värde, skulle äfven lönerna komma att stiga, och i
samma mån som dessa produkters värde fölle skulle äfven detta hafva
till följd en nedsättning i lönerna. Afundsjukan emellan den löngif-
vande staten — ty med staten menar jag dem som betala lönerna —
och löntagarne skulle derigenom icke blifva så stor, som den för när-
varande är. Jag är nemligen öfvertygad, att denna fråga om nedsätt-
ning af embetsmännens löner icke är afgjord med den votering, som nu
egt rum. Den frågan kommer alltjemt tillbaka i en eller annan form. Den
form jag valt har af mången ansetts mycket förkastlig, till och med så för-
kastlig att den blifvit kallad reaktionär. Ja, jag är verkligen *så pass*
reaktionär, att, om det är sant att det af mig afsedda aflöningsättet
var det som användes under förra tider, jag tror det kunna tillämpas
än i dag; ty allt gammalt är icke förkastligt, därför att det är gammalt,
likasom icke heller allt nytt är godt, därför att det är nytt. Om jag således
anser att detta aflöningsätt är det rätta, så hade jag väl icke därför
bort stämpas som reaktionär; så mycket mindre som jag från många
delar af landet blifvit uppmärad att väcka min ifrågavarande motion
nu igen. Dessutom finnas åtskilliga andra skäl, som tala för det af-
löningsätt jag åsyftar. Vi hafva t. ex. hört våra kronoarrendatorer fram-
ställa den önskan, att de måtte få sina arrenden bestämda efter marke-
gången å naturapersedlar. Hvad är då mera naturligt än att tjenste-
männens löner, som fordom till stor del utgingo af de boställen, som
nu till kronans arrendatorer blifvit förpaktade, utginge efter samma
grunder som sjelfva arrendena.

Jag vet mycket väl att min motion för närvarande icke kan på-
räkna något allmänare understöd här i kammaren. Men jag är dock
fullt förvissad, att den princip, hvarpå den hvilar, icke är så förkastlig,

Ang. revidering af hjenstemännens löner.

som mången låtit mig förstå, och jag tror att motionen skall bana sig väg fram mot ett bättre resultat än dess framläggande haft i år, då den torde falla, likasom den gjorde det i fjor vid maj-riksdagen. Det är också klart att medlemmarne af statsutskottet, som förkastade motionen, då den var för i fjor, icke kunna nu upptaga densamma på det sättet, att de skulle för kammaren föreslå dess antagande. Men andra tider och andra män kunna ju få andra åsigtter i det stycket, och därför hoppas jag att min motion icke alltjemt skall komma att anses vara så förkastlig som nu.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Häruti förenade sig herrar *Jakobson* i Karlshult, *Petersson* i Dänningelanda, *Larsson* i Mörtlösa och *Anderson* i Himmelsby.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Bifölls.

I *punkten 3*, som härefter föredrogs, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte fastställa de ordinarie anslagen under denna hufvudtitel, utom de under punkten 2:o särskildt omförmälda, till enahanda belopp, hvartill de i riksstaten för år 1888 finnas uppförda.

Herr Danielson erhöi på begäran ordet och anförde:

Jag vågar hemställa, om icke kammaren skulle tillåta att vid denna punkten göres ett litet tillägg. Man har nemligen fäst min uppmärksamhet på, att det kunde vara nyttigt om här inflöte en bestämmelse, som berättigade utskottet och Riksdagen att jemna riksstatens slutsumma, för den händelse denna skulle sluta på ojemna tal. På grund häraf anhåller jag, herr talman, om proposition på följande tillägg till punkten: »Dock att anslaget till skrifmaterialier och expenser må få till beloppet jemkas i den mån, som för jemnande af hufvudtitelns slutsumma kan blifva erforderligt.»

Vidare yttrades ej. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren utskottets hemställan med det af herr Danielson föreslagna tillägget, så lydande: »dock att anslaget till skrifmaterialier och expenser må få till beloppet jemkas i den mån, som för jemnande af hufvudtitelns slutsumma kan blifva erforderligt.»

Punkten 4.

Mom. a.

Bifölls.

Angående
krigshof-
rätten.

Mom. b.

Med anledning af en inom Andra Kammaren af herr *O. Erickson* i Bjersby i ämnet väckt motion, n:o 78, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vid utarbetande af förslag till ny rättegångsordning låta till behandling företaga jemväl frågan om krigshofrättens indragning eller ombildning.

Efter uppläsande häraf anförde:

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Det kan ju låta ganska beskedligt, den här framställningen: »att Kongl. Maj:t täcktes vid utarbetande af förslag till ny rättegångsordning låta till behandling företaga jemväl frågan om krigshofrättens indragning eller ombildning». Men jag föreställer mig, att om denna framställning skall vinna något afseende, så måste den vara grundad på förhållanden, som angifva tillräckliga skäl till att genomföra en sådan förändring. Om då krigshofrätten skulle indragas eller ombildas — jag förmodar att meningen vore att den skulle indragas — så skulle dess verksamhet naturligtvis flyttas till någon hofrätt, såsom jag antager till svea hofrätt. Då blir följden den, att de till krigshofrätten nu hörande målen komma att alternera på de olika divisionerna inom svea hofrätt, och jag föreställer mig att det blefve ganska svårt för svea hofrätts ledamöter att företaga dessa mål. Ty för desammas handläggning skulle hofrättens personal, utom sin vanliga juridiska verksamhet, nödgas speciellt sätta sig in i krigslagstiftningen och studera tjänstgöringsreglementen och instruktioner, som hade afseende på dessa mål.

Dertill kommer äfven, att krigslagstiftningen måste vara särdeles sträng, i vissa fall drakoniskt sträng, för att man må kunna vara säker om att ögonblickligen kunna framkalla lydnad vid de tillfällen, då fäderneslandets välfärd verkligen står i fara och det gäller att lyda äfven med fara för eget lif. Det måste därför, som sagdt, finnas särdeles stränga straffbestämmelser, och sådana hafva också alla länders krigslagstiftningar. Men deraf att dessa bestämmelser skola tillämpas äfven under fredstid, blir följden, att det måste finnas särdeles stora latituder. Och för tillämpningen af dessa latituder fordras personer, som äro hemma i reglementen och krigslagstiftningen och äfven i de militära förhållandena, så att de kunna bedöma den våda, som blir följden af en olydnad, och hafva någon föreställning om den militära manstukten och dess stränga upprätthållande. Detta gör att dessa mål skulle blifva ganska besvärliga för hofrättsens ledamöter att handlägga, och jag tror, att rättvisan skall jemnare och säkrare tillgodoses, om dessa mål handläggas af specialjurister, såsom nu af krigshofrättsråd och krigsfiskalet, hvilka gjort dessa lagar till sin specialitet och sysselsatt sig med dit hörande förhållanden.

Men det är en annan mycket viktig invändning, som kan göras mot krigshofrättens indragning, nemligen den, att denna domstol är en

första instans för officerarne, under det att krigsrätten utgör första instans för underofficerare och manskap. När man söker få bort en specialdomstol, angifves ofta såsom skäl, att man vill åstadkomma likhet inför lagen, men resultatet blir ofta motsatsen. Antingen är det i detta fall en fördel eller en olägenhet för den anklagade att civil domstol handlägger hans sak, och jag för min del tror att olägenheten deraf är ganska stor, och att vinsten på det hela blir obetydlig. Krigshofrättens anslag är nemligen 16,000 kronor, och svea hofrätt kan naturligtvis icke öfvertaga dess verksamhet, utan att detta kommer att medföra särskilda kostnader. Hofrättens advokatfiskal skulle t. ex. icke kunna åtaga sig de nya göromålen utan ett särskildt biträde, som komme att blifva en krigsfiskal under den ena eller andra formen. Frågan är af mycket gammalt datum. Vid 1840 och 1856 års riksdagar väcktes densamma, och då hördes deröfver åtskilliga myndigheter, som alla afstyrkte förslaget, utom göta hofrätt. Sedermera, då Kongl. Maj:t år 1881 gick Riksdagens önsknings till mötes och lät utarbета ett förslag i den önskad rigtningen, infordrades jemväl yttranden från flera myndigheter, hvilka bestämdt afstyrkte förslaget, och detta var icke blott krigshofrätten som ju skulle kunna anses partisk, utan äfven samtliga ledamöterna af svea hofrätt och högsta domstolen. En ledamot i högsta domstolen ansåg förslaget mycket farligt; han erinrade om disciplinens betydelse för krigsmagten och att denna, om disciplinen slappades, icke längre skulle blifva ett värn för, utan ett hot mot samhället. Om staten behöfver särskilda personer i ett yrke och måste stifta särskilda undantagslagar, så har staten också skyldighet att se till att de personer, som öfver dessa skola utöfva domsrätten, haft tillfälle att sätta sig in i de lagar och författningar, som angå dessa personer, och öfver de särskilda förhållanden, som medfölja detta yrkes utöfvande. Då nu alla civila jurister som yttrat sig om förslaget ansett, att det icke kan och bör utföras, särskildt med afseende på krigshofrättens betydelse som första instans för allenast officerarne, så finner jag så många skäl, som tala för min åsigt, att jag anser mig böra hemställa att kammaren ville afslå utskottets hemställan.

Herr Erickson i Bjersby: Det är alldeles riktigt hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet påpekat, nemligen att denna fråga är mycket gammal. Det är till och med nära femtio år, sedan Riksdagen första gången begärde krigshofrättens indragande. Denna begäran upprepades omkring 30 år sedan, derefter har frågan ofta varit föremål för Riksdagens behandling, och ändå är den ännu olöst. Hvarje sträfvande, som går ut på förenkling och besparing i statsförvaltningen, anser jag vara godt, och jag har derfor vågat att å nyo upptaga denna fråga, öfvertygad som jag är, att krigshofrätten enligt den allmänna meningen är obehöflig och således kan indragas. 1884 års statrevisorer hade samma åsigt och samma uttalande, och år 1881 utarbetades på Kongl. Maj:ts befallning i justitiedepartementet ett förslag, som innehöll, att Kongl. Maj:ts och rikets svea hofrätt lämpligast borde öfvertaga handläggning-

*Angående
krigshof-
rätten.
(Forts.)*

*Angående
krigshof-
rätten.*
(Forts.)

gen af de mål, som nu tillhöra krigshofrättens behandling. Enligt detta förslag skulle vid handläggningen af dessa mål hofrätten vara sammansatt af presidenten som ordförande samt två civila och två militära ledamöter. Herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet påstående, att alla juridiska myndigheter, som yttrat sig i ämnet, skulle uttalat sig mot indragningsförslaget, är ej fullkomligt riktigt, ty åtminstone göta hofrätt har i afgifvet utlåtande förklaradt, att krigshofrätten kunde och borde indragas. Detta utlåtande afgafs visserligen för flera år sedan. Men då man vid den tiden kunde från göta hofrätt erhålla ett sådant utlåtande, så är jag öfvertygad om, att, om samma fråga ånyo underställdes hofrättens bedömande, svaret skulle blifva ännu tydligare. Krigshofrättens arbete har mer och mer minskats, så att, då vid nämnda tid omkring 150 mål der årligen handlades, deras antal numera uppgår till endast omkring 20. Domstolen kostar staten 16,100 kronor årligen utom expensmedel, och då målens antal nu är så obetydligt, kan man snart sagdt säga, att hvarje måls behandling i krigshofrätten kostar staten 1,000 kronor. Vid sådant förhållande är det förunderligt, att icke alla kunna vara ense derom, att krigshofrätten bör såsom sjelfständig institution indragas, helst dessa mål lika väl och möjligen mera rättsenligt kunde afgöras af svea hofrätt eller annan allmän öfverdomstol. Jag medger visserligen att militärisk sakkännedom bör finnas vid afgörandet af dessa mål, men den behöfver ju ej saknas, ty militära ledamöter kunde ju deltaga i målens handläggning i hofrätten liksom nu är fallet i högsta domstolen.

En annan olägenhet med krigshofrätten är den, att dess tjänstemän, just därför att man dröjt med omorganisationen, innehafva sina tjänster endast på förordnanden. Herrarne påminna sig måhända, hvad en talare här om dagen yttrade beträffande kommerskollegium, nämligen att man omöjligen längre kunde låta detta embetsverk vara ställt på samma fot som nu, utan att man borde likställa dess tjänstemän med statens öfriga och göra dem till ordinarie innehafvare af sina tjänster. Samma uttalande kan man ju med skäl vänta äfven i fråga om tjänstemännen i krigshofrätten. Det har blifvit sagdt, att manstukten skulle genom en omorganisation i angifvet syfte förslappas, emedan domstolens civila ledamöter, som skulle utgöra flertalet, icke skulle bedöma en förseelse så strängt, som nödigt vore för krigstuktens bevarande. Det vore beklagligt, om så skulle vara förhållandet; men fara därför torde ej förefinnas, ty upplysningen bör i vår tid hafva hunnit så långt i framåtskridande, att en hvar mår af inre öfvertygelse än af fruktan för strängt straff fullgör sin pligt, och att den åsigten härvid borde vara bestämmande, att mildhet mot underordnade har bättre verkan i moraliskt hänseende än hård behandling. År 1882 yttrade justitieministern med anledning af det förslag, som då var utarbetadt, att ehuru han, på grund af de i synnerhet ur militärisk synpunkt framställda betänkligheterna mot förslaget, icke ansåg sig böra föreslå Kongl. Maj:t att låta frågan komma till Riksdagen, densamma dock icke skulle anses hafva dermed fallit. Fastmer syntes, sade han, sedan förslaget utarbete-

des, en utsigt till frågans lösning hafva trädt i dagen, som vid utarbetandet ej i lika hög grad förefans, ty, derest 1883 års förslag till ny härordning blefve af Kongl. Maj:t och Riksdag godkändt, skulle, fortsätter justitieministern, befälet, särskildt det högre, blifva så koncentreradt på bestämda orter, att inga svårigheter skulle möta att inom hvarje militärdistrikt anordna en krigsrätt så sammansatt, att den kunde sasom första instans upptaga och afdöma åtal mot officerare. 1883 års härordningsförslag gick icke igenom, men om jag icke alltför mycket misstager mig, hafva ändå sådana anordningar derefter vidtagits, att de högre officerarne numera äro eller komma att blifva koncentrerade på bestämda förläggningsorter. I den trakt t. ex., der jag bor, skola sålunda förläggas cheferna med staber för Smålands husarregemente, Smålands grenadierbataljon och Kalmar regemente, och der komma således att samlas så många högre officerare, att deraf kunna bildas, om det behöfs, flere krigsrätter, sammansatta på sätt nyss nämndes.

Kammaren har ständigt varit ständ för krigshofrättens indragning, och jag hoppas, att den icke nu skall frångå sina traditioner, i synnerhet som Första Kammaren utan diskussion antagit utskottets förslag. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lasse Jönsson: Jag har, sedan jag begärde ordet, blifvit af motionären så förekommen i hvad jag ämnade säga, att jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill endast påpeka, att herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet påstående, att alla jurister varit emot förslaget, väl icke är så alldeles riktigt, ty flere jurister hafva förklarat sig vara därför. Mycket har redan talats om detta i Riksdagen, och jag behöfver därför icke yttra mig vidare, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Danielson: Jag skall icke säga många ord i förevarande fråga. Ett vill jag dock framhålla, nemligen att det alltid förefallit mig oegentligt, att en domstol som denna skall stå på extra stat, så att man hvarje år nödgas för densamma begära särskildt anslag. Jag anser det vara särdeles nödvändigt att få denna fråga ordnad, och tillfället är nu lämpligt, då, som vi veta, nya lagberedningen är sysselsatt med en genomgående omarbetning af vår rättegångsordning. Derfor anser jag, att Riksdagen bör aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t för att få denna angelägenhet ordnad, och jag har för min del tänkt, att, om krigshofrätten indrages, en viss afdelning af svea hofrätt skulle komma att handlägga krigsrättsmålen, och att sålunda dessa mål icke, såsom herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet synes hafva förutsett, komma att fördelas på de nuvarande divisionerna. Det är denna min uppfattning af frågan som gör, att jag yrkar bifall till utskottets förslag, helst som Första Kammaren redan lärt bifallit detsamma.

Herr Widström: Då för icke länge sedan ett förslag om krigshofrättens indragning varit framställt och granskadt af vederbörande

*Angående
krigshof-
rätten.*
(Forts.)

Angående
krigshof-
rätten.
(Forts.)

myndigheter, men icke ledt till något resultat, tror jag detta förslag icke heller kommer att göra det, helst några grunder för den ifrågasatta åtgärden icke blifvit i utskottets betänkande framställda. Att man nu sammanbundit förslaget med frågan om ordnandet af rättegångsväsendet i allmänhet kan lika litet befrämja sakens framgång, utan jag fruktar att man just härigenom fördröjer en lösning af både den ena och den andra frågan. Hvad krigshofrätten angår, är densamma en specialdomstol, der det fordras alldeles särskilda fackinsigter i de flesta fall, och huru en sådan domstol skall med fördel kunna anordnas under de allmänna domstolarne, såsom man föreställt sig, förstår jag icke. Det hufvudsakliga skälet, hvarför man nu och vid föregående tillfällen yrkat på krigshofrättens ombildning och indragning, är det ringa antal mål, som numera der förekommer. Vore detta skäl det ensamt afgörande, kunde man säga, att denna domstol icke borde vara en särskild institution, om den nemligen hade att behandla vanliga mål. Men så är ju icke förhållandet. Målen kunna väl ibland vara af den art, att de kunna handläggas af en vanlig domstol, men de kunna också vara af en sådan beskaffenhet, att för deras handläggning fordras särskilda militära insigter, och sådana kan man icke i allmänhet förutsätta hos civila domare. Det förekom för några år sedan ett mål rörande en monitor, som stött på grund i skärgården utanför Stockholm. Det fordrades i detta en ganska noggrann undersökning och stora fackkunskaper för att utröna, i hvad mån befälhafvaren kunde tilläggas skulden för grundstötningen. Nyligen har också vid krigsrätt behandlats en vidlyftig undersökning rörande explosionen å Vaxholms fästning, för utrönande deraf, om olyckan härledde sig från någon försummelse hos befälet eller manskapet. Herrarne få icke tro att det för en civil embetsman alltid är så lätt att utan nödiga fackkunskaper sätta sig in i och bedöma sådana förhållanden. De, hvilka i ett dylikt mål äro parter, hafva rätt att fordra, att man skall taga hänsyn till alla förhållanden och alla omständigheter, som i ett visst gifvet fall kunna inverka på deras försummelse eller brottslighet. Det är att befara, att de i många fall skulle kunna finna sig föranlättna till att säga, att dessa civila herrar i rätten icke fullt begrepe saken. Det var dessa omständigheter, som hufvudsakligen gjorde, att svea hofrätt, då förenämnda förslag var remitteradt till dess utlåtande, såsom sin åsigt uttalade, att det både från militärisk och juridisk synpunkt vore alldeles olämpligt och icke läte sig göra, att svea hofrätt blefve krigshofrätt eller motsvarande instans. Ett ytterligare skäl hemtades från sjelfva arbetsättet i svea hofrätt. Herrarne hafva sig bekant, att denna hofrätt har under flera år nödgats arbeta på en extra division utöfver de ordinarie. Det har till och med för icke länge sedan varit på allvar ifrågasatt, att i hofrätten borde bildas en ytterligare extra division för att kunna medhinna de mål, som der skola handläggas. Vid sådant förhållande torde det vara att befara, att, om sammanslagningen af de båda nämnda domstolarne från andra synpunkter äfven läte sig göra, det i sådant fall blefve nödigt att förstärka arbetskrafterna i svea hofrätt med ytter-

ligare en division. För den skull är det icke klart, att den ifrågasatta förändringen skulle medföra en besparing i de nuvarande anslagen till de båda domstolarne. Dessutom skulle detta tillfälliga arbete med handläggningen af militära mål medföra stort hinder för hofrättens andra arbeten. Det låter sig icke så lätt göra att från hofrättens olika divisioner uttaga några ledamöter, som skola sättas in i en extra division för att handlägga militära mål, eller att på annat sätt för detta ändamål afstå arbetskrafter, utan att hofrättens arbete i betänklig grad blefve stördt. Det är hvarjehanda sådana omständigheter, man icke kommer att tänka på, förr än man just i hofrätten satt sig in i, huru det skulle komma att blifva vid en dylik sammanslagning. Då jag sålunda tror att den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t ej kan leda till något resultat, och det icke torde vara nyttigt, att Riksdagen aflåter sådana ändamålslösa skrivelser, vill jag för min del hemställa, att kammaren måtte afslå utskottets förslag i det förevarande momentet.

Herr *Lundberg* instämde med herr *Widström*.

Herr *Stjernspetz*: Då den siste talaren började sitt anförande, trodde jag, han skulle sluta med att yrka bifall till utskottets betänkanne, men jag hör nu, att han slutade med att yrka afslag derå.

Jag vill därför söka gendrifva några af hans påståenden. Han framhöll bland annat, att den af utskottet föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t om indragning eller ombildning af krigshofrätten skulle så djupt ingripa i hela rättegångsordningen i vårt land. Jag får i det fallet fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det här icke är fråga om sjelfva rättegångsordningen för krigsmagten. Den är redan bestämd förut, och det är nu icke fråga om att ändra densamma, lika litet som den civila rättegångsordningen derigenom skulle på något sätt rubbas. Det är endast fråga om att de militära målen skulle till behandling i andra instansen upptagas af svea hofrätt i stället för af krigshofrätten och för detta ändamål förses med de krafter, som därför kunna vara behöfliga, och därför är det nödigt att skrifvelsen nu ingår, eftersom våra domstolars organisation snart kommer att stå på dagordningen. I allmänhet är det en temligen allmänt utbredd åsigt i andra länder, att rätten vid specialdomstolarne icke alltid är så skarpt framhållen som vid de allmänna domstolarne. Det är en erfarenhet, som man, som sagdt, har från främmande länder, och detta är just orsaken, hvarför man här i landet icke velat införa handelsdomstolar. Försöken i den vägen hafva alltid strandat derpå, att det visat sig, att personer, därför att de hafva ett visst yrke, icke alltid äro lämpliga att handhafva de inom samma yrke förekommande tvistemål.

Den siste ärade talaren sökte uppvisa, hvilka svårigheter som skulle förefinnas för en icke fackman att sätta sig in i en del militära mål, hvarför det enligt hans mening vore bättre att hafva en specialhofrätt. Han nämnde dervid och framhöll såsom ett exempel härpå undersökningarna rörande orsaken till Thordöns grundstötning. I det afseendet

*Angående
krigshof-
rätten.*
(Forts.)

Angående
krigshof-
rätten.
(Forts.)

får jag framhålla, att under den senare mansåldern detta kanske är det enda — eller åtminstone hafva de icke varit många — strandningsmål, som behandlats af krigshofrätten. Krigshofrätten har således i detta fall ringa erfarenhet, men hofrätten deremot en mycket stor, ty vi se att mål mycket ofta, ja ständigt och jemt, der förekomma, som röra strandningar och kollisioner med andra fartyg och deraf föranledda tvister mellan rederierna, och jag vet icke att det kan vara någon skilnad emellan strandningen af ett civilt fartyg och ett krigsfartyg.

På samma sätt är det med explosionen i Vaxholm; ty i de civila näringarna förekomma mycket ofta explosioner, t. ex. dynamit- och krutfabriker, grufvor m. m., af hvilka rättegångar oftast följa. Jag föreställer mig således, att hofrätterna och andra civila domstolar äfven hafva mycket större erfarenhet om dylika mål än hvad krigshofrätten har.

Vidare beträffande det att hofrätterna skulle blifva öfverhopade med så fasligt många göromål, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att rättegångsverken äro under omorganisation, och då blir det ju själfklart fråga om att reda ut behovet af afdelningar för hofrätten; och jag föreställer mig, att regeringen dervid skall taga hänsyn till de ökade mål, som af förslaget kunna blifva en följd. För öfrigt är det icke så farligt med de befarade många militära målen, ty jag vet, att krigshofrätten ofta är i förlägenhet därför att den har så få mål och, för att ej anmärkningarna mot dess behöflighet skola blifva allt för starka, måste den ibland såsom det heter »ligga» på målen. Vid många tillfällen har den icke haft mer än ett eller två mål inne och kanske ibland inga alls. Herr Widströms farhåga att svea hofrätt skulle blifva öfverlastad med så många och svåra mål är således öfverdrifven.

Jag kan icke riktigt förstå skälen till motviljan mot en sådan omorganisation. De militära ledamöterna kunna ju tillkallas liksom nu i krigshofrätten, hvarför jag icke i detta förslag kan se någon skada för disciplinen, eller att den militära innebörden i frågorna icke lika väl som förut skulle komma till sin rätt. Utom allt detta är denna fråga en besparingsfråga, och det hoppas jag skall vara ett skäl för denna kammare att besluta skrifvelsen till Kongl. Maj:t. För öfrigt vet jag icke något annat land, icke ens bland de stora militärstaterna, der det fins någon sådan institution som vår krigshofrätt. Jag kan dock måhända misstaga mig i det hänseendet, då jag ej särskildt studerat dessa förhållanden, och vill därför ej bestämdt påstå att så är fallet, men tror det dock. Jag ber få instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets betänkande.

Herr *Bruse* instämde med herr *Stjernspetz*.

Herr *Lindmark*: Jag skall icke onödigtvis upptaga kammarens tid och icke heller behandla frågan om krigshofrätten ur juridisk synpunkt, men jag kan icke underlåta att från militärisk och flottans sida konstatera tvenne fakta, som framhållits i diskussionen. Det ena var, att krigshofrätten hade så få mål att handlägga; det talar ju till heder

för disciplinen vid armén och flottan. Det andra var den siste talarens påstående, att denna domstol icke under en mansålder haft några andra strandningar från flottan att döma öfver än Thordöns, medan sådana mål beträffande handelsflottan nästan oupphörligt handläggas af de civila domstolarne. Det var högst tillfredsställande få höra ett sådant erkännande i denna kammare, der flottan ofta varit utsatt för klander. Jag vill dock i sanningens och rättvisans intresse erinra om, att det nog vid krigshofrätten under sagde tid handlagts flera än ett sådant mål.

*Angående
krigshof-
rätten.*
(Forts.)

Herr vice talmannen Sven Nilsson: Här är ju icke fråga om att beröfva de militära ledamöterna tillfälle och rätt att deltaga uti ifrågavarande måls behandling och icke heller är det fråga om att endast *indraga* krigshofrätten, utan Kongl. Maj:t skulle äfven hafva rätt att framlägga förslag till dess ombildning på ett sätt, som ju kan tillfredsställa både militärer och jurister. Jag förvånade mig något öfver den förste talarens på stockholmsbänken yttrande, då han sade att detta skrifvelseförslag vore ändamålslost. Jag har icke erfarenhet af att Kongl. Maj:t lemnar Riksdagens skrivelser opåaktade, och jag föreställer mig, att icke heller nuvarande regering ens skall göra det. Då Första Kam-maren redan antagit detta förslag — denna kammare som annars brukar vara mycket varsam i fråga om skrifvelseförslag — bör väl icke heller Andra Kam-maren draga i betänkande att antaga detsamma. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Jag vill endast med anledning af en föregående talares yttrande, som, om jag uppfattade honom rätt, anförde att krigshofrätten vore allenastående i Europa, meddela den upplysningen att, efter hvad jag inhemtat, i *alla* länder i Europa utom i Norge finnas institutioner, som motsvara krigshofrätten.

Herr Erickson i Bjersby: Herr Widström fruktade, att, om behandlingen af de till krigshofrätten nu hörande mål öfverflyttades till svea hofrätt, hvilkens ledamöter icke skulle ega tillräcklig kunskap i militära ämnen för att kunna på ett tillfredsställande sätt afgöra dessa mål, hofrätten skulle kunna utsättas för det omdöme från parternas sida, att den icke begripit den sak, hvori den dömt. Jag frågar: går den nuvarande krigshofrätten fri från ett sådant omdöme? Jag ber att få påminna om det celebra Anderson-Grönhagenska målet och det märkvärdiga sandpapperet, som värderades till 5 öre. Det var ett mål och en dom, som upprörde den allmänna rättskänslan och af den beskaffenhet, att Kongl. Maj:t icke kunde undgå att af gunst och nåd befria Grön-hagen från undergående af då återstående del af det ådömda straffet. Herr Widström ansåg, att en sådan öfverflyttning skulle möjligen medföra inrättandet af ytterligare en division i svea hofrätt. Det kan icke gerna tänkas, att en hel ny division skulle behövas för att hinna med så få mål. Jag vill visst icke bestrida, att svea hofrätt har mycket

*Angående
krigshof-
rätten.
(Forts.)*

arbete, men jag tror dock ej, att det är så mycket, att den icke kan med sin nuvarande sammansättning åtaga sig äfven dessa få mål. Jag tror för öfrigt att de statistiska uppgifterna skola ådagalägga, att göta hofrätt, som har endast fem divisioner, årligen behandlar lika många mål som svea hofrätt, hvilken arbetar på fem ordinarie och en extra division eller på sex divisioner. Orsaken härtill kan ju vara den, att svea hofrätt har svårlöstare mål och därför behöfver egna längre tid åt hvarje mål, men det kan ju också vara andra, hvarom jag dock för närvarande icke vill vidare utlåta mig.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, och herr talman-
nen till proposition upptagit de olika yrkandena, blef utskottets hem-
ställan af kammaren bifallen.

Punkterna 5—7.

Biföllos.

§ 6.

Föredrogs och bifölls statsutskottets utlåtande n:o 4, angående re-
gleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel.

§ 7.

I ordningen förekom härnäst statsutskottets utlåtande n:o 24, an-
gående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring,
bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af
vattensjuka marker, samt angående vilkoren för sådana statsbidrags
åtnjutande.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

*Ang. statsun-
derstödd för
betäckande af
kostnaderna
för verkställda
omläggningar
å landsvägen
mellan Norr-
köping och
Söderköping.*

I en till statsutskottet remitterad proposition (n:o 21) hade Kongl.
Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att af de utaf Riksdagen för år
1888 beviljade medel till anläggning af nya samt förbättring eller om-
läggning af backiga eller eljest mindre goda vägar ett belopp af sju-
tusen kronor måtte af Kongl. Maj:t få anvisas såsom bidrag till be-
täckande af kostnaderna för de på grund af kontrakt med väg- och
vattenbyggnadsstyrelsen den 17 juli 1882 verkställda omläggningar å
allmänna landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

Utskottet hemställde emellertid, att Kongl. Maj:ts förevarande pro-
position ej måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Herr Anderson i Himmelsby, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu yttrade: Då jag anmält mig såsom reservant mot detta utskottets utlåtande, vill jag nu angifva de skäl, som föranledt mig dertill. Af utlåtandet äfvensom af Kongl. Maj:ts proposition finner man, att arbetsdirektionen för vägomläggningen mellan Norrköping och Söderköping hos Kongl. Maj:t anhållit om ett statsanslag af de besparingar, som uppkommit på det för år 1888 till dylika företag beviljade anslagsbelopp, men att Kongl. Maj:t icke funnit sig föranlåten att bevilja detta anslag, utan hänvisat frågan till Riksdagens afgörande, samt att statsutskottet nu ej ansett sig hafva anledning att tillstyrka den kongl. propositionen. De skäl, som arbetsdirektionen framställt, och som i den kongl. propositionen finnas återgifna, äro, att det statsanslag, som för nämnda vägomläggning blifvit beviljadt, icke utgör mer än 6,540 kronor, medan kostnaden uppgått till 30,239 kronor 37 öre. Nu kan man visserligen erkänna, att arbetsdirektionen måhända icke fullgjort hvad som ålegat densamma för utbekommande af ett högre statsanslag, ty den hade till företagande af denna vägbyggnad fått sig beviljad ett anslag, beräknadt efter ett redan år 1868 upprättadt kostnadsförslag, om hvilket chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger, att det med 50 procent understiger de pris, som man skulle hafva behöft beräkna, om kostnadsförslaget blifvit uppgjort under den närmaste tiden före arbetets utförande. Om man nu till de 9,860 kronor, som detta kostnadsförslag upptog, lägger denna förhöjning af 50 procent, så uppkommer en summa af 14,790 kronor, och härtill kommer sedermera, att arbetsdirektionen under arbetets fortgång hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anhållit om och äfven derstädes fått godkännande af en ändring i planen för väganläggningen, som derigenom blifvit 4,350 kronor dyrare än enligt det ursprungliga förslaget. Förhållandena ställa sig således på det sättet, att i stället för 9,860 kronor, som upptagits i det kostnadsförslag, hvarefter statsanslaget beviljats, de beräknade kostnaderna borde stigit upp till 19,140 kronor. Om ett tidsenligt kostnadsförslag derfor legat till grund, samt arbetsdirektionen samtidigt med den godkända ändringen af arbetsplanen ingått till Kongl. Maj:t och begärt att få ett förhöjdt anslag efter de vid anslagets beviljande följda grunder, motsvarande den tillökning i kostnaden, som ändringen skulle hafva medfört, så tror jag, att Kongl. Maj:t skulle hafva bifallit denna anhållan, och jag tror icke heller, att det skulle finnas någon i denna kammare, som skulle kunna klandra Kongl. Maj:t därför, om han så handlat. Derigenom skulle det statsanslag, som för denna vägbyggnad kunnat påräknas, hafva kommit att uppgå till 12,750 kronor i stället för 6,540 kronor. Nu har, som sagdt, byggnadsdirektionen begärt ytterligare 7,000 kronor. Lägger jag dessa 7,000 till de 6,540, som erhållits, så gör detta 13,540 kronor, och sålunda blir skillnaden mellan det anslag, som rättvisligen bort utgå, och det som byggnadsstyrelsen begärt, icke mer än cirka 750 kronor.

Ang. statsunderstöd för betäckande af kostnaderna för verkställda omläggningar å landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

(Forts)

Ang. statsunderstöd för betäckande af kostnaderna för verkställda omläggningar å landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

(Forts)

Vid afstyrkandet af Kongl. Maj:ts proposition har utskottet uttalen utgått från den åsigten, att det finnes formella betänkligheter mot förslaget. Jag för min del vill visserligen icke bestrida detta, men har dock i ett afseende en annan uppfattning; ty då det är faktiskt, att om arbetsdirektionen hade vidtagit de formella åtgärder, som den bort göra, den då säkerligen skulle hafva fått det anslag, som jag här omnämnt, så tror jag, att både moraliska och billighetsskäl tala för att arbetsdirektionen nu får komma i åtnjutande af det belopp, som den rättvisligen skulle hafva fått, om arbetskostnaden i kostnadsförslaget blifvit upptagen till sitt verkliga värde.

Utskottet säger i sin motivering för afslag bland annat, att den stora kostnad, hvartill i verkligheten detta vägbyggnadsarbete uppgått, ej i det stora hela torde kunna förklaras annorlunda än derigenom, att den fullbordade väganläggningen i sjelfva verket är ett helt annat arbete än det ursprungligen tillämnade; men det synes mig som om utskottet skulle hafva förbisett, att det härför finnes andra skäl, nemligen de som chefen för östra väg- och vattenbyggnadsdistriktet har anfört, att prisen i det fastställda förslaget med 50 procent understigit de pris, som skulle hafva blifvit satta i ett kostnadsförslag, uppgjortt närmare tiden för arbetets utförande.

Då nu detta förslag är förordadt af såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som Konungens befallningshafvande i Östergötland, samt då dertill kommer, att icke Kongl. Maj:t derför begärt något särskildt anslag, utan endast föreslår, att af de medel, som för år 1888 blifvit anvisade till dylika anläggningar, få utgifva detta belopp, och då å dessa medel vid 1886 års slut funnos reservationer till belopp af 440,815 kronor, så synes mig vara med billighet öfverensstämmande, om denna kammare behagade bifalla Kongl. Maj:ts framställning om detta understöd, och jag hoppas, att kammaren icke skall så strängt hålla på de formella betänkligheter, som möjligen kunna förefinnas, utan mera se på de moraliska skäl, som tala för detta anslags beviljande. Det är af denna anledning som jag tillåter mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å utskottets utlåtande.

Herr Metzén anförde: Uti statsutskottets här föreliggande utlåtande hemställer utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke må vinna Riksdagens bifall, men på, såsom mig synes, synnerligen svaga skäl. De motiv, utskottet anfört för det slut, hvartill det kommit, grunda sig icke på några anförda fakta, utan helt och hållet på lösliga antaganden. Utskottet säger till en början, att det *anser* den fullbordade väganläggningen i sjelfva verket vara ett helt annat arbete än det ursprungligen tillämnade, men efter något bevis för detta utskottets antagande söker man fåfängt, sannolikt därför, att utskottet sjelf icke kunnat hitta på något sådant; och jag vågar äfven påstå, att det icke heller är sant, hvad der säges, ty det är verkligen samma arbete, som det tillämnade. Vidare yttrar utskottet med afsende å detta arbetete, att det måhända torde hafva åvägabragts för att till-

godose ändamål, såsom blifvande kommunikation medelst spårväg emellan Norrköping och Söderköping, som ej ursprungligen varit dermed afsedda. Jag tror icke heller, att detta fullt öfverensstämmer med verkliga förhållandet, ty det är visserligen sant att vägsträckningen numera möjliggör anläggandet af en spårväg mellan de båda städerna, men detta är något helt annat än hvad utskottet påstår. Att ett arbete blifvit utfördt bättre och ändamålsenligare än hvad meningen från början varit, kan jag icke heller finna utgöra något skäl för afslag; tvärtom borde väl det vara ett ganska starkt skäl för tillstyrkande af propositionen.

Ang. statsunderstöd för betäckande af kostnaderna för verkställda omläggningar å landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.
(Forts.)

Hvad slutligen beträffar att, såsom utskottet förmenat, ansöknungen om statsbidrag skulle hafva inkommit något »post festum», så är detta sant, men jag skall bedja att få upplysa kammaren om, hvadan detta kommer sig. Orsaken är helt enkelt den, att vägbyggnadsstyrelsen i Söderköping i detta fall följt ett råd, som blifvit styrelsen lemnadt af majoren Zander, som hade att å väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vägnar öfvervaka detta arbete. Denne gaf nemligen styrelsen det rådet, för att icke rent af säga den *föreskriften*, att först fullborda sjelfva vägomläggningen och derefter, sedan densamma blifvit af vederbörande afsynad, inkomma till Kongl. Maj:t med en sådan ansökan. Detta råd följde nu styrelsen och deri ligger dess, om man så vill, försummelse. Alla, som känna till förhållandena i Östergötland, erkänna, att den ifrågavarande vägen mellan Norrköping och Söderköping är särdeles lifligt trafikerad. Och genom vägomläggningen har samma väg blifvit både kortare och beqvämare och ändamålsenligare, i synnerhet sedan alla de förut ganska besvärliga backar, som der förefunnos, blifvit borttagna. Att nu ett arbete, som utföres vida fullständigare än hvad ursprungligen var ämnadt, skall medföra drygare kostnader, det är ju något, som säger sig sjelf. Men då nu här icke är fråga om att begära utaf Riksdagen ett nytt anslag, utan endast och allenast om att få använda förut för samma ändamål, nemligen väganläggningar, disponibla medel, så kan jag för min del, herr talman, icke annat än yrka bifall till den kongl. propositionen och afslag på utskottets utlåtande.

Herr Persson i Mörarp: Jag trodde verkligen, att statsutskottet bjudit rätt goda skäl för det slut, hvartill det kommit, men har till min förvåning hört, synnerligast af den siste talaren, framhållas, att de skäl utskottet framhallit icke äro faktiska, utan endast byggda på lösa antaganden.

Jag tror för min del, att man i det hänseendet kan vara berättigad påstå, hvad som står i utskottets betänkande, nemligen att det är delvis en *ny* väg. Det förhåller sig nemligen så, att omkring $\frac{1}{3}$ af sträckningen är en väglängd, som icke alls var upptagen i det ursprungliga förslaget. Att en sådan ändring blifvit vidtagen, härleder sig helt enkelt från den omständigheten, att byggnadsdirektionen i väsentlig mån afvikit från den ursprungliga byggnadsplanen. Så t. ex. upptog det första förslaget icke större lutningsvinkel, än 1,20. Man

Ang. statsun-derstöd för betäckande af kostnaderna för verkställda omläggningar å landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

(Forts.)

har, såsom det åtminstone för mig och utskottets majoritet vill synas, varit af den meningen, att man genom att förändra dessa lutningsförhållanden till 1,30 möjliggjorde anläggningen af en spårväg mellan dessa två städer. Mig veterligt har icke ännu staten bidragit till understöd för omläggning eller förändring af backiga vägar, der man har haft lutningsförhållandena mindre än 1,20. Man har nemligen hittills åtminstone allid ansett, att, då lutningsförhållandena icke äro svårare, den nödiga trafiken på sådana vägar mycket väl kan gå för sig. Det är tydligt, att, om man på backiga vägar vill hafva mindre svåra lutningsförhållanden, kostnaderna naturligtvis måste blifva drygare. Men det är åtskilliga andra kostnader, som tillkommit just i följd af denna förändrade plan. Så t. ex. har man beräknat en kostnad af 5,280 kronor för grusning och skärfning af denna väg, hvarvid man begagnat slagen och krossad sten, något som naturligtvis förökad arbetskostnaderna och som icke heller varit erforderligt, derest man icke ansett det vara behöfligt för annat ändamål än landsvägens byggande.

Vid de anslags beviljande, som denna direktion fick, ingick, i likhet med hvad andra sådana bestämmelser innehålla, det vilkoret, att »direktionen åtog sig att fullborda arbetet i öfverensstämmelse med fastställda planen, utan att anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel vidare kunde väckas». Jag hemställer därför till kammaren, hvarhän det skall leda, om man skall åt en arbetsdirektion, som i väsentlig mån vid byggandet utaf en väg afvikit ifrån den ursprungligen fastställda planen, som gjort betydande förändringar deri, hvarigenom kostnaderna ökats, men som sedan kommer och begär ytterligare anslag, om man skall åt en sådan direktion bevilja dessa begärda anslag och slå in på den bogen att fylla dessa behof. Jag fruktar, att man då icke skall blifva qvitt sådana anspråk.

Det har här med synnerlig styrka framhållits, att det icke är fråga om ett nytt anslag, utan endast att taga hvad som behöfves af redan beviljade anslag. Jag ber då att få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att man dock måste betrakta de begärda medlen såsom ett *nytt* anslag. Ty det är väl gifvet, att, om man tager af befintliga medel och använder för detta ändamål, beloppet af medel för *andra* företag måste blifva mindre. Åtminstone skall man för en längre framtid undanskjuta andra företag.

Jag ber att få upplysa, herr talman, att Första Kammaren bifallit utskottets förslag; och jag tror icke, att det föreligger något skäl, hvarför Andra Kammaren skulle fatta ett annat beslut. Jag anhåller därför om bifall till utskottets betänkande.

Häruti instämde herr *Carl Ifvarsson*.

Härefter lemnades ordet åt

Herr statsrådet Lönegren, som anförde: Den fråga, som nu föreligger till kammarens afgörande, kan ingalunda hänföras till de

stora frågorna, den är tvärtom af ganska små dimensioner, ty den gäller endast ett anslag för en gång af 7,000 kronor. Stort och smått äro emellertid relativa begrepp, och hvad som med allt skäl kan för statsverket anses såsom en liten sak, en bagatell, kan å andra sidan för den enskilde, som det gäller, vara af mycket stor vikt och betydelse. Så torde det äfven vara i detta fall. Frågan gäller en vägomläggning mellan Söderköping och Norrköping, om hvilket arbetes utförande kontrakt blifvit uppgjort mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen å ena sidan och en arbetsdirektion å den andra. Sedan nu arbetet blifvit fullbordadt, har man kommit under fund med, att kostnaderna gå till mycket högre belopp än från början beräknadt var. Detta af flere orsaker; dels därför att det för längre tid tillbaka uppgjorda kostnadsförslaget visat sig alldeles otillförlitligt, dels och väsentligen till följd deraf, att man vid arbetets utförande funnit sig föranlåten att vidtaga åtskilliga större eller mindre förändringar. Man har funnit skäl att utföra arbetet på ett ändamålsenligare sätt, mera omsorgsfullt och hållbart, än från början var afsedt, man har också funnit sig böra nyanlägga en stor del af vägen på exproprierad mark, i stället för att omarbeta den gamla, såsom enligt första förslaget var uppgjort. Slutligen har man nödgats under arbetets fortgång undanröjja åtskilliga hinder, som vid arbetsplanens uppgörande icke förefunnos. Detta allt har medtagit ganska betydliga penningssummor och haft till följd, att totalkostnaden nu med 14,618 kronor 79 öre öfverstiger de bidrag, som för arbetets utförande lemnats från staten, kommunen och enskilda personer. Och för denna brist står arbetsdirektionen i personlig ansvarighet.

Statsutskottet, som afstyrker den kongl. propositionen, anmärker dervid, att arbetsdirektionen borde haft klart för sig, att, om arbetet skulle utföras så som det blifvit gjordt, statens anslag icke kunde komma att utgöra så stor del af den verkliga kostnaden, som från början antagits. Och utskottet anför också mot arbetsdirektionen, att den haft frihet att antingen utföra arbetet efter den ursprungliga planen eller också, innan den utförde det nya arbetet, föranstalta om vederbörlig pröfning af detta arbetes behöflighet och utverka ytterligare anslag för detsamma utförande. Så har dock icke skett, och detta har också med skäl blifvit mot direktionen anmärkt. Men det upplyses nu, dels att de mindre ändringarna i arbetsplanen blifvit medgifna af statens kontrollerande ingenjör, dels att de större ändringarna, hvilka egentligen föranledt de ökade kostnaderna, blifvit gillade af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Sedermera har kronofogden i orten intygat rigtigheten af den uppgifna kostnadssumman, och chefen i östra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, majoren Zander, attesterat, så väl att arbetet blifvit utfördt i enlighet med den gillade planen, som ock att det blifvit med större omsorg och mera ändamålsligt verkställt än från början var afsedt, samt därför ock förklarar direktionens ansökan om ytterligare statsbidrag vara befogad. Slutligen har ansökningen om statsbidrag blifvit tillstyrkt af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och har Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet såväl understödt ansökningen som ock

Ang. statsunderstöd för betäckande af kostnaderna för verkställda omläggningar å landsvägn mellan Norrköping och Söderköping.

(Forts.)

Ang. statsunderstöd för betäckande af kostnaderna för verkställda omläggningar a landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

vitsordat den stora nyttan och behöfligheten för orten af det utförda arbetet.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat än att chefen för civildepartementet haft fullgoda skäl för sitt tillstyrkande, att Kongl. Maj:t måtte till innevarande års Riksdag aflåta proposition om anslag af 7,000 kronor såsom bidrag till täckande af de ökade kostnaderna för omförmälda vägomläggning.

(Forts.)

Jag vill tillägga, att bifall till denna proposition likväl icke för med sig, att statsbidraget uppgår ens till hälften af den verkliga kostnaden, hvilket bevisar, att man der nere i trakten icke skytt uppoffringar för att erhålla hvad man i fråga om denna vägsträcka ansett nyttigt och nödvändigt.

Jag upprepar hvad jag nyss sade, att formelt taget har utskottet rätt. Det kan ej förnekas. Men jag tror, att Riksdagen, som i sista hand eger beslutande rätt i dylika frågor, kan och bör taga hänsyn till billighetsskäl, till det materiellt rätta. På denna grund vill jag till kammarens bifall framhålla den kongl. propositionen, så mycket hellre som icke något särskildt anslag därför erfordras.

Herr Ekeborgh: Sedan statsutskottet nästan enhälligt afstyrkt den kongl. propositionen och det dessutom blifvit upplyst, att Första Kammarerna redan bifallit utskottets afstyrkande hemställan, torde det måhända icke tjena mycket till att vidare ordas om denna sak.

Hvad jag dock vill något fästa mig vid är att man sagt, att af statsutskottet blifvit föreburna goda skäl för afstyrkande af propositionen. Nå ja! Betydelsen af »goda skäl» kan ju vara ganska relativ. Men så vidt jag förstätt statsutskottets utlåtande, äro dessa skäl dels ett »anses» och dels ett »må hända» — tvenne skäl, hvilka icke torde vara så synnerligen tungt vägande eller mycket att bygga på. — Jag medgifver gerna och till min ledsnad, att arbetsdirektionen har begått en formel origtighet. Men det vore väl ändock hårdt, om icke allenast arbetsdirektionen, utan troligen äfven sodan kommunerna, finge lida ett så strängt straff för denna mindre rigtiga formella behandling utaf frågan.

Det allmänna omdömet om den nya vägen är det, att den är väl och ändamålsenligt byggd. Den har derjemte den fördelen att något förkorta afståndet mellan de båda städerna, en omständighet, som jag tror vunnits ganska väsentligt derigenom, att den ursprungliga planen för vägsträckningens byggande har blifvit i någon mån frångången.

Till stöd för den kongl. propositionen har blifvit framhållet tillstyrkande utaf än den ena, än den andra myndigheten. Det torde också tillåtas mig att säga, att om också motskälerna icke äro endast formella — det vill jag visst icke påstå — så torde likväl *billigheten* — om jag icke får begagna ordet »rättvisa» — i detta fall kunna för Riksdagen *möjliggöra* beslutet att bifalla den kongl. propositionen.

Jag har ingenting vidare att tillägga. Jag har endast velat, för så vidt det på mig kunnat bero, lägga på kammarens hjerta önsk-

vårdheten, ja, jag skulle till och med våga säga: behovet utaf att den kongl. propositionen bifalles, och yrkar, att med afslag å utskottets hemställan den kongl. propositionen måtte bifallas.

Ang. statsunderstöd för betäckande af kostnaderna för verkställda omläggningar å landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

Herr Peterson i Hasselstad: Herr talman! Denna fråga är från början, såsom det från statsrådsbänken blifvit upplyst, en vanlig vägomläggningsfråga. Vid dylika frågor plägar Riksdagen anslå medel, så att Kongl. Maj:t kan anvisa ett belopp, uppgående till två tredjedelar af den beräknade kostnaden, att utgå af statsmedel. Här har nu tillgått på samma sätt. Arbetsdirektionen har gått in till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med anhållan om förordande af kontraktet, af kostnadsförslaget och af den uppgjorda planen för arbetets fullgörande. Denna anhållan har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkänt och har tillstyrkt, att Kongl. Maj:t måtte bevilja det vanliga anslaget af två tredjedelar af kostnadsbeloppet. Men innan arbetet började, så hittar nu arbetsdirektionen på att leta rätt på en förträffligare terräng, der vägen kan byggas på bekvämare sätt. Man blir af med lutningen i det närmaste, man får alltså vägen fördelaktigare, och detta icke blott för den nuvarande trafiken, utan äfven ur en annan synpunkt, nemligen för en spårväg mellan de båda städerna, som man tänkt på att anlägga. Det finnes ej heller något hinder för en arbetsstyrelse, som för en vägförbättring så att säga ingått kontrakt med Kongl. Maj:t och kronan, att få tillstånd till någon ändring i den ursprungliga planen, som af Kongl. Maj:t är fastställd. En sådan ändring har nu denna arbetsstyrelse sökt erhålla, och när väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom sakkunnige personer låtit undersöka den föreslagna nya terrängen, så har den funnit, att denna var mycket fördelaktigare, än den terräng, som bestämts i den af Kongl. Maj:t fastställda planen. Men så befans det, att den anläggningskostnad, som för den nya terrängen var behöflig, gick upp till ett högst betydligt belopp, ty under det gamla kostnadsförslaget belöpte sig till 9,860 kronor, så uppgår verkliga omläggningskostnaden nu till 30,000 kronor och derutöfver. Det är alltså icke underligt, att, om arbetsdirektionen kan erhålla något ytterligare statsanslag till betäckande af de ökade omkostnaderna, den önskar erhålla detta. Men jag hemställer till kammaren, huruvida det kan gå an att, när arbetsdirektionen å vederbörande kommuners eller enskilda personers vägnar förbundet sig till att utföra den föreslagna vägförbättringen efter den af Kongl. Maj:t för arbetets fullgörande fastställda planen utan rätt att få vidare statsunderstöd, nu bevilja dess begäran om ytterligare anslag. Detta skulle leda derhän, att Riksdagen framdeles komme att få syssla med många liknande frågor. Från den ort jag tillhör erinrar jag mig en liknande vägbyggnadsfråga, vid hvilken arbetet afslutades för något mer än ett år sedan. Der hade verkliga omkostnaden för kommuner och enskilda personer bestigit sig till mer än tre gånger det belopp, hvartill de ursprungligen förbundet sig. Om man nu godkänner Kongl. Maj:ts förslag, så finnes efter mitt förmenande alls ej några hinder för att vederbörande äfven i sådana fall,

(Forts.)

Ang. statsunderstöd för betäckande af kostnaderna för verkställa omläggningar å landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

(Forts.)

som det sistnämnda, skulle hafva rätt att begära ökad anslag, ja, de skulle i det fallet haft ännu mera rätt dertill, därför att de icke afvikit från den ursprungliga planen.

Huru man än må se saken, så är det här ett alldeles nytt företag, som icke alls öfverensstämmer med den fastställda planen, och jag tror därför, att det skall för Riksdagen falla sig mycket svårt att gå in på hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Här har sagts af en föregående talare, att statsutskottets skäl för afslag voro klena; jag för min del kan icke annat än finna dem mycket goda. Att här taga hänsyn till billighets-skäl, tror jag icke går an, och jag vill därför anhålla om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Fosser: Efter det yttrande, som statsrådet Lönegren nyligen afgifvit, i hvilket jag till alla delar ber att få instämma, har jag föga att tillägga. Några ord ber jag dock få säga. Jag klandrar icke statsutskottet, därför att utskottet kommit till det resultat det gjort, utan medgifver villigt, att utskottet haft formella skäl, de rent juridiska skälen på sin sida för sitt afstyrkande, men på samma gång jag medger detta, så måste jag påstå, att de sakliga skäl, som äro framhållna så väl i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens i ämnet afgifna utlåtande som i Kongl. Maj:ts proposition, äro de öfvervägande. Det må därför icke förundra att jag vågar yrka bifall till den kongl. propositionen. Utskottet har uttalat sin mening, det tillkommer kammaren att nu säga sin, och jag antager att kammaren skall fästa sig mer vid de sakliga än de formella skälen. Saken är ju helt enkelt i all sin nakenhet den, att byggnadsstyrelsen för omläggande af stora landsvägen mellan Norrköping och Söderköping på detta mycket betydande och för de respektive orterna viktiga arbete, hvilket från statens sida blifvit vederbörligen kontrolleradt och slutligen godkändt, måst utbetala ett belopp af 30,239 kronor 37 öre, af hvilket belopp den erhållit i statsanslag endast 6,540 kronor, hvarjemte kommuner och enskilda personer erlagt 9,080 kronor 58 öre, så att nu en brist förefinnes af 14,618 kronor 79 öre, för hvilken byggnadsstyrelsen personligen inestår. Detta är saken i all sin enkelhet. Det har nu visserligen sagts af en talare från statsutskottet, att direktionen afvikit från den ursprungliga planen och verkställt ett nästan helt och hållet nytt arbete i jämförelse med det ursprungligen upprättade och godkända förslaget. Det är sant, att direktionen afvikit från den ursprungliga planen, men det är också sant, hvilket den ärade talaren icke uppgaf, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sjelf en gång bifallit en ändring i arbetsplanen, som direktionen föreslagit, och att distriktschefen för östra distriktet två gånger godkänt ändringar i den ursprungligen uppgjorda planen. Således har direktionen icke underlåtit att ställa sig vederbörande kontrollerande myndigheter till efferrättelse, utan deras föreskrifter hafva blifvit följda, och vägarbetet har erkänts vara till alla delar tillfredsställande vid den slutliga afsyningen, hvilket äfven af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vitsordats. Det torde under sådana förhållanden

icke kunna förnekas, att, äfven om direktionen begått ett fel, det felet nemligen att bygga först och begära penningar sedan, då den i stället bort begära penningar först och bygga sedan, det dock blott är ett formelt fel, som den begått. Och det återstår därför härvid att bemärka, att det allmänna och de närliggande orterna hafva i den förbättrade vägen mellan de uppgifna städerna och i alla de fördelar, som deraf härfluta, erhållit full valuta för 30,000 kronor i rundt tal, och att, när så är förhållandet, billigheten fordrar, att det allmänna också bidrager proportionelt i kostnaderna efter de grunder, som i allmänhet äro af Riksdagen fastställda för sådana medels erhållande. Och det är endast detta, som i den kongl. propositionen har begärts, och det på det sättet, som redan är nämndt, att bidraget endast skulle få utanordnas af redan befintliga, af Riksdagen beviljade medel, så att det alltså icke är fråga om att öka statsanslaget med ett enda öre.

Om nu så skulle inträffa, att, oaktadt allt detta, den kongl. propositionen i ämnet afslås, hvad blefve då följden, och hvem skulle betala? Jo i första hand blir det gifvetvis styrelsen, som får betala. Men jag ber få upplysa kammaren derom, att de kommuner, genom hvilka dessa vägförbättringar sträcka sig, äfven beslutat, att berörda vägomläggning skulle ske, och att de med skäligena bidrag skulle deltaga i omkostnaderna för densamma, utan att det likväl lär vara klart bestämdt till hvilket belopp. De anse sig dock uppfyllt sina förbindelser genom redan lemnade tillskott. Om nu direktionen icke får något bidrag af staten, så nödgas den söka utkräfva af kommunerna ytterligare bidrag till detta företag, och efter hvad mig är meddeladt, kommer detta icke att aflöpa utan ledsamma processer och rättgångar mellan direktionen och kommunerna. Jag vågar säga, att dessa förhållanden äro behjertansvärda, och det är därför, som jag med någon förhoppning antager, att denna kammare skall billiga och behjerta alla dessa omständigheter, på grund af hvilka jag anhåller om bifall till den kongl. propositionen.

Herr Waldenström i Gefle: Hvad som uppkallat mig att tala i denna sak det är herr statsrådet Lönegrens yttrande, att denna fråga icke kunde räknas till de »stora» frågorna. Ser jag på beloppet af det anslag, som begäres, och betraktar det från statsverkets synpunkt, så måste jag ju erkänna att det är en ganska liten fråga, som föreligger. Ser jag deremot på den princip, som söker göra sig gällande uti de framställda anspråken på anslaget, då blir frågan för mig en mycket stor fråga. Ty det synes mig vara en viktig princip, att, när för ett visst arbete ett statsanslag är begärdt och beviljadt, man skall utföra just *det* arbetet och icke något annat, såvida man ej vill sjelf betala prisskilnaden. Det visas emellertid uti statsutskottets betänkande, att i detta fall icke så har skett. Medan planen upptog, att man skulle omlägga 8,975 fot gammal väg, så har man icke omlagt mer än 2,250 fot gammal väg, men i stället anlagt 9,500 fot ny väg, och det har naturligtvis kostat mycket mer penningar än det arbete skulle hafva kostat, för hvilket det ursprungliga statsanslaget var beviljadt.

Ang. statsunderstödd för betäckande af kostnaderna för cerkställda omläggningar å landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

(Forts.)

Ang. statsun-
derstöd för
betäckande af
kostnaderna
för verkställda
omläggningar
å landsvägen
mellan Norr-
köping och
Söderköping.

Det är i den kommunala förvaltningen alls icke sällsynt, att myndigheter eller komitéer för vissa bestämda ändamål begära och erhålla anslag, men sedan utföra de respektiva arbetena så, att de kosta 33 ja 50 proc. mer, än från början uppgafs. Sedan, när arbetet är färdigt, lemna de räkning på hvad som fattas, och kommunen får betala, ehuru hvar och en mycket väl vet, att, om man hade från början begärt hela det belopp, som för det ifrågavarande arbetet erfordrats, så hade anslaget icke blifvit beviljadt.

(Forts.)

Jag tror icke, att en sådan princip bör tillåtas göra sig gällande vid användandet af anslag, som staten beviljat för ett eller annat på vederbörligen uppgjort och noggrant beräknadt kostnadsförslag grundadt arbete.

Man har invändt, att vid här ifrågavarande företag statens kontrollerande ingenjör gillat alla de i den ursprungliga arbetsplanen vidtagna ändringarna. Ja, det är ju naturligt. Ty icke kan ingenjören hafva haft något emot att förbättringar vidtagits i arbetet. Om t. ex. i kostnadsförslaget, såsom jag hört uppgifvas, varit upptagen en bro öfver en bäck för 60 kronor och byggnadskomitén i stället låtit bygga en för bortåt 2,000 kr., inte har väl ingenjören kunnat annat än godkänna det. Det säger sig ju sjelf.

Man har ock framhållit, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkändt alla större förändringar. Ja, naturligtvis! Huru skulle den väl kunna annat, när förändringarna voro tydliga förbättringar. Denna styrelse skall se till, att arbetet icke göres *sämre*, än förslaget bestämmer. Men vill man göra arbetet *bättre*, huru skulle hon kunna sätta sig emot det? Sådant vore ju för galet. Men skulle detta antagas såsom giltigt skäl för beviljande af statsmedel till sådana der sjelffrådiga förbättringar, så komme vi sannerligen in på ett sluttande plan. Jag föreställer mig t. ex. att man anslår medel till ett visst belopp för omläggande af en väg, så att högsta sluttningen må blifva 1 på 20. Sedan finner den, som utför arbetet, att vägen skulle blifva mycket bättre, om den gjordes fullkomligt jemn och alla backar toges bort, så att vägen kunde befaras, om det så skulle vara, både af spårvagn och jernbantåg. Icke kunde väl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hafva någonting deremot, blott någon funnes som ville bestå fiolerna. Men företager man sig på egen hand sådana friheter, icke får man då efteråt komma och begära nya anslag för att betala kostnaderna. Att nu vägen mellan två östgötastäder blifvit bättre än den var ämnad att blifva, det är ju mycket bra och det kan, som sagdt, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke hafva haft något emot, men då få också de, som gjort den bättre, betala hvad det kostar. Det är ju mycket enkelt. Det händer ofta, att medel till företag sådana som detta beviljas under förutsättning att kommunerna betala en viss andel af hvad arbetet kostar. Om brist uppstår, så svara kommunerna för denna. Så må äfven här ske.

En ärad talare på östgötabänken erkände att det vore ett fel af komitén, att den byggt först och anhållit om anslag sedan. Ja visst

är det ett fel, men därför skall icke staten utan de, som begått felet, plikta. Om jag begär ett fel i mina affärer, så lär ingen annan vilja plikta därför. Det får jag nog göra sjelf. Och så går det äfven här.

Samme talare nämnde vidare, att vägen i sitt närvarande skick utan tvifvel skulle blifva till mycket större gagn för bygden än om den byggts efter det ursprungliga förslaget. Naturligtvis! Men då får också den kringliggande bygden betala kalaset. Herr Fosser sade att om byggnadskomitén, som är personligt ansvarig för bristen, skulle väcka ersättningsanspråk hos kommunerna, så skulle det med säkerhet föranleda många obehagliga processer. Nåja, låt dem då processa! Om jag har att fordra något af min broder, och han ej vill betala, så vore det ju underligt om jag, under förebärande att jag ej vill processa med honom, skulle vända mig till staten för att utfå beloppet i fråga. Som jag redan nämnt, är detta en ganska stor principfråga, och det är jag viss om, att de fleste i denna kammare skola erkänna.

Man har slutligen sagt, att det nu icke gäller ett nytt anslag, eftersom medel till erforderligt belopp redan skulle vara disponibla. Ja, om dessa medel icke kunde på annat håll behövas, så skulle äfven jag biträda den kongl. propositionen, men då jag misstänker, att vi icke blott på ett utan på många håll skola kunna placera beloppet i fråga, så får jag mig friheten yrka afslag på propositionen och bifall till utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Efter den siste talarens anförande har jag egentligen icke något att tillägga. Ett par erinringar tillåter jag mig dock att göra; och jag ber då först att få tacka östgötarepresentanterna därför att de icke velat klandra statsutskottet för dess afstyrkande hemställan, emedan de ansågo att utskottet i sjelfva hufvudsaken hade rätt. Jag å min sida vill heller icke klandra östgötarepresentanterna därför att de förordat bifall till det ifrågavarande anslaget, hvilket jag finner helt naturligt från deras sida, såsom varande ortens representanter. Jag kan dock icke annat än instämma i hvad den siste talaren yttrat om att här föreläge ett farligt prejudikat. Om en kommun, ett bolag eller en enskild eller hvilken som helst annan, som fått sig beviljad ett statsanslag för ett visst ändamål, vid företagets utförande gått utöfver den ursprungliga planen och de beräknade kostnaderna, och då begärde och erhöll ytterligare statsanslag för ändamålet, blefve helt naturligt följden den, att både Riksdag och regering komme att blifva så öfverhopade af ansökningar om än det ena och än det andra, att det kunde blifva brydsamt för statskassan. Då kunde t. ex. hvem som helst, som ville sätta ett företag i verket, först uppgöra en plan dertill i mindre omfång och i enlighet dermed begära statsbidrag för saken, men, sedan detta erhållits, utföra planen, sådan den från början i verkligheten afsetts, och komma med ytterligare begäran om bidrag. Men hvar skulle detta sluta? Det är från den synpunkten som jag, i likhet med den

Ang. statsunderstöd för betäckande af kostnaderna för verkställda omläggningar å landsvägen mellan Norrköping och Söderköping.

(Forts.)

Ang. statsun- siste talaren, anser att den föreliggande frågan är stor, väl icke i af-
 derstöd för seende å penningebeloppet, men dess mer med hänsyn till följderna.
 betäckande af Hvad angår frågan om hvem som skall betäcka bristen, torde vi
 kastnaderna icke behöfva sysselsätta oss så mycket dermed. Icke tror jag att ar-
 för verkställda betsdirektionen kommer att lemnas i stickot. Ty antagligen skola de
 å landsvägen myndigheter och enskilda orter — såsom landsting, kommuner m. fl.,
 mellan Norr- — hvilka kunna draga fördel af den nya, mellan två städer gående
 köping och vägen, icke undandraga sig att lemna för ändamålet behöfliga bidrag.
 Söderköping. Hvarom icke få de, hvilka låtit utföra arbetet, skylla sig sjelfva och
 (Ports.) stå sitt kast.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de yrkanden som förekommit gaf herr Talmannen proposition på, dels bifall till utskottets hemställan, dels afslag derå och bifall till Kongl. Majts proposition i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Då votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 2:dra punkten af utlåtandet n:o 24,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, bifallit Kongl. Majts i ämnet aflättna proposition.

Omröstningen utföll med 164 ja och 31 nej; varande utskottets hemställan alltså af kammaren bifallen.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare föredragningen af föreliggande utlåtande till kl. 7 e. m., då kammarens ledamöter genom utfärdadt anslag voro kallade att åter sammanträda.

Kammarens ledamöter åskildes kl. half 4 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.